Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

În pagina 5
ARHIVA ARGHEZI
VESTITORUL

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA
ANUL XI — Nr. 20 (316) ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● Simbătă 18 MAI 1968 ● 8 pagini 1 leu

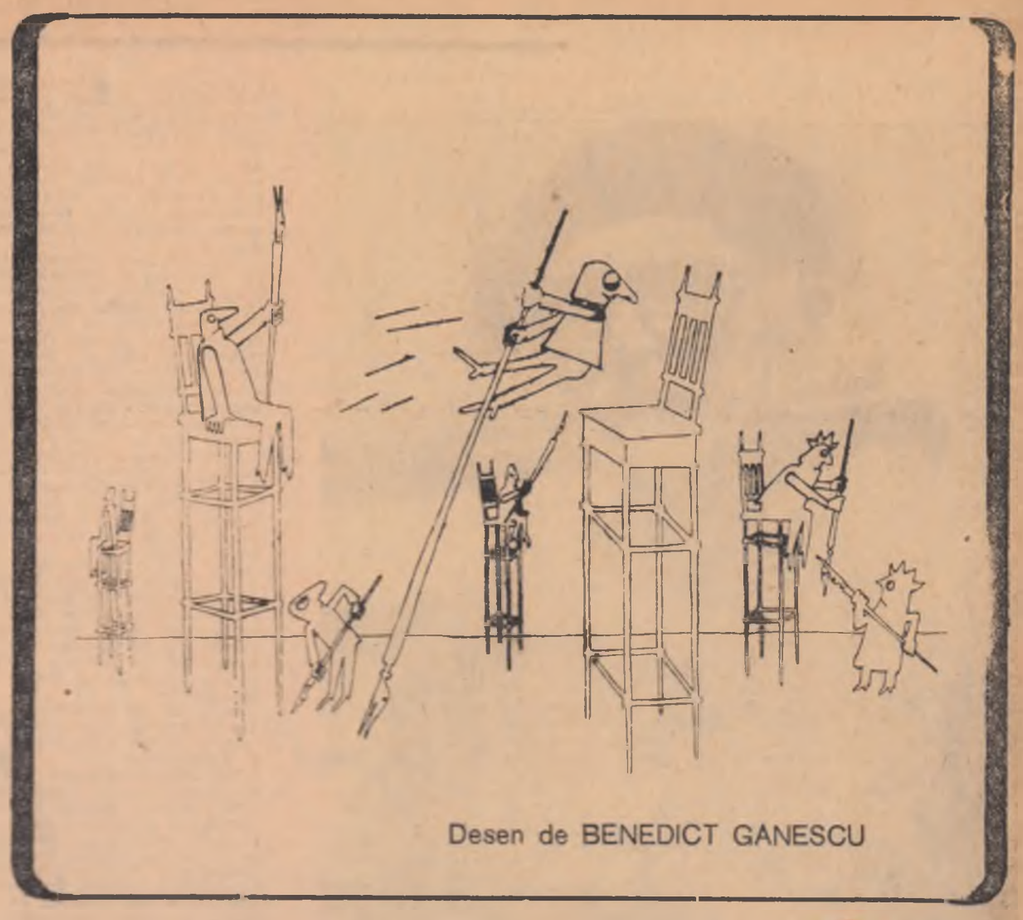

Desen de BENEDICT GANESCU

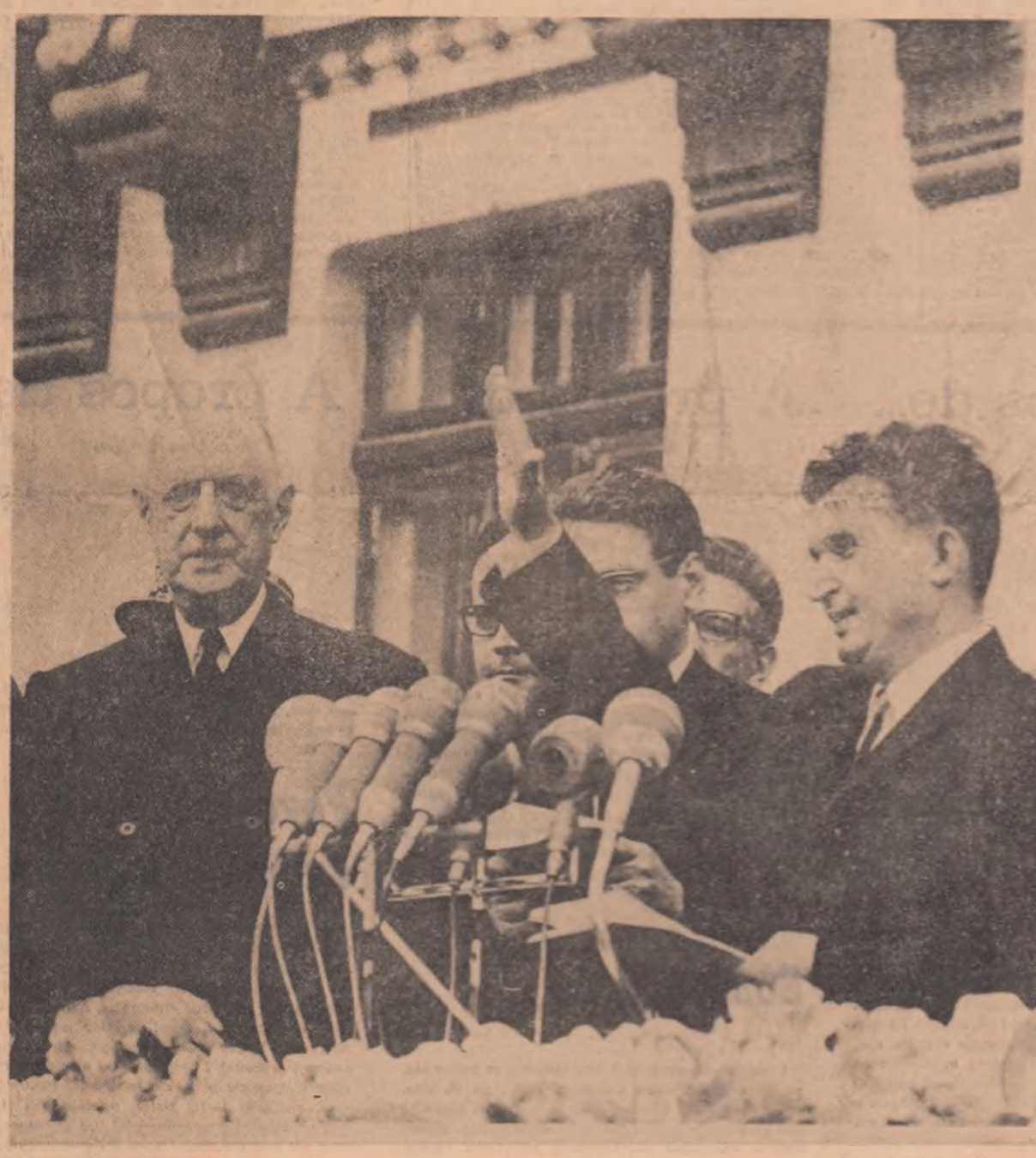

SĂPTĂMÎNA

OASPE DRAG

Asemeni majorității vizitatorilor Parisului, am avut și eu impresia, cînd am ajuns întîia oară acolo, că-l cunosc de cînd lumea, că abia în ajun îl părăsisem.

Numeroasele cărți și ilustrații pe care le răsfoisem din copilărie — mai ales romanele senzaționale, în fascicole „Dramele Parisului", aventurile lui Rocambole, feeriile moderne ale lui Xavier de Montepin, Paul de Kock, Eugène Sue, iar, mai tîrziu, Balzac și Guy de Maupassant, plus cotidienele în care nu era zi să nu se vorbească de viața politică, socială și artistică a metropolei, m-au familiarizat cu peisajul cenușiu, cu monumentele grandioase, cu febrilitatea ritmului ei din ce în ce mai dinamic al acestui oraș, care curățat de zgura veacurilor, sub regimul generalului de Gaulle a devenit o fantastică viziune din o mie și una de nopți. Funinginea care-l copleșise și care unora le și părea o pitorească patină, a fost înlăturată. A apărut piatra și marmora, cu tonuri de sidef, coloanele roze și verzui și frontispiciile cu vechi inscripții de aur. Acest nou Paris a scos și mai mult la iveală Parisul vechi, Cetatea, străbătută de Sena, ale cărei ape parcă s-au mai limpezit de cînd nu mai răsfrîng cenușa zidurilor profanate de urmele fumului și ale uzurei.

Parisul se reinnoiește în fiecare zi și nu numai în aspectele lui materiale. Moștenitor al culturii luminoase greco-romane el iradiază și înfrumusețează întreaga planetă. Franța ne-a ajutat la renașterea care ne-a dus la revoluția din 1848 și la Unirea Principatelor, iar mai tîrziu la unirea cu Ardealul. Vizita conducătorului Republicii Franceze, generalul de Gaulle vine să sublinieze marea faptă de acum o jumătate de veac. Primirea entuziastă pe care i-o face întreaga țară românească dovedește ce mult iubim noi nobilul popor care ne-a ajutat să ne unim la 1859, după ce intelectualitatea Parisului a îmbrățișat pe tinerii români care pregătiseră mișcarea revoluționară de la 1848. Cultura noastră, subțirimea și vivacitatea spiritului ne-au fost regăsite și întărite prin legăturile cu Franța, care ne trimite azi pe cel mai de seamă fiu al ei, exponentul eroismului, al patriotismului, al tenacității milenare ale acestui popor galo-latin, ale cărui infiltrațiuni celte ne-au unit încă din vremurile depărtate cînd ne găseam și ne afirmam latinitatea.

Acad. VICTOR EFTIMIU,
Ofițer al Legiunii de Onoare

Mihnea Gheorghiu

Umanități

Tinerețe, realitate, poezie

Lucrările teoretice apărute cu prilejul aniversării lui Karl Marx au criticat „birocratizarea gîndirii marxiste" în decursul ultimei jumătăți de veac. A reieșit că se simte nevoia unei noi renașteri a marxismului, corespunzătoare acestui ultim asalt al anilor șaptezeci.

Este misiunea tinerilor noștri filozofi, a unui număr cît mai mare de militanți ai comunismului științific din țara noastră de a intra în lupta ideilor, cu conștiința că în condițiile contemporane ale societății socialiste care se creează în România, dacă nu mai este îngăduită interpretarea dogmatică a ideologiei și politicii, este cu atît mai urgentă amplificarea gîndirii teoretice a marxiștilor noștri, cu cît teoria revoluționară contemporană se confirmă prin practica socialismului românesc intrat în acțiune.

Manifestarea extremă a tendințelor de a monopoliza dreptul de interpretare generală a marxismului sub pecetea autorității, a avut loc, pînă nu de mult, tocmai la nivelurile de la care se aștepta cel mai puțin subiectivism. Dictatura proletariatului, din interpretarea ei marxistă s-a transformat ulterior, în dictatura organelor unui grup restrîns din centrul conducător care a introdus și în țara noastră practicile de inumanitate, date în vileag la ultima plenară a Comitetului Central.

Atitudinea comunistă și patriotică a noii conduceri a partidului nostru care a deschis calea democratismului în România socialistă și care se bucură de sprijinul politic nelimitat al întregului popor, se răsfrînge, cu o mare pondere și în sfera ideologică. Viața politică se democratizează treptat și odată cu ea un suflu nou pătrunde în viața spirituală a societății, în cercurile largi ale oamenilor de artă și cultură, în rîndurile tineretului studios.

Temeliile socialismului în România sînt inebranlabile, iar procesul democratizării dezvoltat la toate eșaloanele aparatului de stat și de partid nu va face decît să le întărească și să le extindă. Pe pagina întîia a „Scînteii" a apărut deunăzi declarația unui talentat scriitor care zicea: „În momentul istoric pe care îl trăim, consider și cred că e nevoie să fie depășite toate reținerile, pentru a rosti un singur cuvînt, clar și răspicat: adeziune". El este azi un strigăt unanim, cuvîntul de ordine al întregii intelectualități, al tineretului universitar, al filozofilor și poeților: adeziune sinceră, fierbinte, entuziastă.

(Continuare în pagina a 7-a)

GRIGORE ARBORE

Serenitas

Clar ne străpunge iarăși efemerul strigăt
de prevestire al cocoșilor. Din ceas în ceas
se poticnește steaua
de tremurate neguri, se dizolvă
în fumegoasele zăpezi
nimbul întunecat al lucrurilor. Aceasta
este
ziua de joi, prin geamuri presupusă
cu zguduiri de astre sus — ecouri
mărginașe ale sufletului, limpezi
scîntei fără de adevăr, răcnet de spaimă
suspendat pe boltă,
delir fosforescent al corpului îmbrățișat
în prea iubita noapte. Cornul de bronz
bucură-ncet întinderile înțepenite, copacii
sorb
molatec respirațiile văzduhului. În cuie
fragede
de trupul meu te țintuiesc
fugare raze. Serenitas.

Epistola XIII

Tu care nevăzută urmărești cum plouă
de-atîta vreme-n albul luminiș
poate mai vezi retrase în hățișuri
la pîndă vietățile vărgate
cu reci sclipiri înconjurîndu-și prada.

E stins de mult în mine valul greu
de sunete răpite de austru
urcat din văi pe-ncinsele penaje
asemeni unui falnic vestitor
cutremurînd pe verticală spațiul.

Ne mai rămîne obsedantă ploaia
pe linse povirnișuri prăvălindu-se —
gînd ucigaș cu chipul unui rîu,
braț răsturnat surpîndu-se în panta
de stelele din nord bătătorită.

Cu labe umede temutele sălbăticiuni
își zgîrie într-un putred lemn culcușul
tot mîrîind sub fulgere sticloase. Mi-e
teamă iar,
mi-e frig și abia le simt răcnind
prin scoarțe ca în ora judecății.

Aud printre torentele vîscoase scheletele
strîngîndu-se
în pașnicile scorburi. Torentele doboară
din ceruri ultimul lăstun.
În lacrimă se face vară.

DISTINGUO

ÎNDREPTAR PENTRU CITIREA LUI PROUST

(IV)

Astfel, privitor la țăranime, amintirea unei plimbări spre Meseglise, întreruptă de ploaie, spune totul: „Adesea, ne duceam de asemenea să ne adăpostim, cîte peste grămadă cu sfinții și patriarhii de piatră, sub portalul bisericii Saint-André-des-Champs. Cît de tranceză era biserica asta! Deasupra ușii, sfinții, regii-cavaleri cu cîte o floare de crin în mînă, scene de nuntă și de înmormîntare, totul era reprezentat cum putea fi în sufletul Françoisei. Sculptorul povestise de asemenea unele anecdote privind pe Aristotel și Virgiliu, în același fel cum Françoise, la bucătărie, vorbea bucuroasă de sfîntul Ludovic, ca și cum ea l-ar fi cunoscut personal.. Se simțea că noțiunile, pe care artistul și țăranca medievală (supraviețuind în secolul XIX) le aveau asupra istoriei antice sau creștine și care se deosebeau prin tot atîta inexactitate cît și bunătate de suflet, ei le luau nu din cărți, ci dintr-o tradiție directă și totodată străveche, neîntreruptă, orală, deformată, înstrăinată și vie. Altă personalitate din Combray, pe care o recunoșteam de asemeni, virtuală și profetizată, în sculptura gotică de la Saint-André-des-Champs, era tînărul Theodore, băiatul de prăvălie de la Camus Françoise simțea de altfel în el atît de mult o patrie și un contemporan că, dacă mătușa Léonie era prea bolnavă..., ea chema pe Théodore. Căci acest tînăr... era atît de plin de sufletul care decorase Saint André-des-Champs..., încît el, cînd ridica pe pernă capul mătușă-mi, avea chipul naiv și devotat al îngerașilor din basoreliefuri, grăbindu-se, cu cîte-o luminare în mînă, pe lîngă Fecioara cu ochii închiși, de parcă chipurile de piatră sculptată, cenușii și goale, cum sînt arborii iarna, nu era decît o însomnorare, o rezervă, gata să reînflorească în viață ca chipuri populare nenumărate, preoțești și drese, ca al lui Théodore, colorate în roșu de măr copt. Nelipită de piatră ca acei îngerași, ci desfăcută de portal, de o statuie mai mult decît omenească, stînd în picioare pe un soclu ca pe un scăunaș care o ferea să-și pună tălpile pe pămîntul umed, o sfîntă avea obrajii bucălați, sînii tari care îi umflau vestmîntul ca un ciorchine copt într-o pungă, fruntea îngustă, nasul scurt și energic, pupilele bulbucate, aerul sănătos, insensibil și plin de curaj al țărăncilor din împrejurimi. Această asemănare, care insinua în statuie o dulceață pe care eu n-o căutasem în ea, era deseori certificată de către o fată de pe cîmp, venită ca și noi să se adăpostească și a cărei prezență, asemenea prezenței acelor frunzișuri parietale care creșteră alături de frunzișurile sculptate, părea desti-

VLADIMIR STREINU

(Continuare în pagina a 7-a)

CRONICA LITERARĂ

de M. N. Rusu

Arghezi, călătorul *)

În definiție minimă, volumul 17 *(De prin răspîntii, Note străine)* comunică pe Arghezi călătorul (în țară și dincolo de ea), volumul 18 *(Cu bastonul prin București)* pe Arghezi urbanistul : arhitectul care dărîmă, înalță, dar, mai ales care fixează pe hîrtie capitala de la începuturi pînă azi. E cronicarul ei, într-un anume chip, ultimul. Singur o spune : *Cu bastonul prin București* e „a doua neînsemnată arvună". Întîia fiind ediția din 1961. O „ediție viitoare voluminoasă" despre București și jur împrejurul lui a rămas o promisiune.

Pentru Arghezi călătoria este un drum în necunoscut *(Scrisoare de călătorie)*. El poate fi parcurs apostolește, cu trenul ori cu mașina. În *Scrieri 17* răspîntiile necunoscutului se ivesc, mai toate, în tren sau lîngă tren. Călătoria cu locomobilul și automobilul e un mijloc de plantare în cosmos, mai rapidă decît pedestru, de rimare cu mișcarea lumilor scînteietoare. În *Coco șofeur* sînt expuse pe ritmurile imnului și în cadrele mitologiei industriale virtuțile metafizice ale mașinismului : „Murdar de funingini pînă la urechi, cu nasul mizgălit de uleiuri minerale, puturos de benzină și vazelină, ca un pește scos din grăsimi, tu stăpînești motorul, înlănțuiești în terțe, cvinte și octave iuțelile, și lași în urmă zborul etern al constelațiilor, care se mișcă lent și la marginile atmosferei, ca niște păianjeni de aur cu picioarele prea lungi, pipăind stelele, din cele mai depărtate funduri ale lumii. De mii de ori pe ceas ești gata să te strivești prin primejdii cu eleganță.

Și-mi place zbierătul tău de bivol și de porc, îmi plac luminile tale care se degradează, se sting și se aprind succesiv, îmi place și linia de fum albăstrui pe care aluneci înainte. Tu nu mai ești om și nu mai ești mașină, ești o făptură nouă, clădită din oțel și din inteligență. În ziua cînd te-a făcut și pe tine, Dumnezeul lui Adam a scuipat foc topit pe piatră și te-a frămîntat cu degete de diamant, reptilă de apocalips !"

În raport cu prospectarea necunoscutului, tehnica pentru Arghezi e un instrument subordonat și nu dominant. Poetul n-are obsesia distructivă a lucrurilor, a mașinismului.

Nici deplasarea trenului nu e văzută altfel decît ca o intrare în ritmul naturii, ca o crepusculară maree : „Un amurg de toamnă arămie... Vatra jarului solar, scufundată în țările de munți și păduri românești, incendiază codrii și poleiește cu pluș cărămiziu, cetățile de corturi ale brazilor negri. Pe piatra iadului incandescentă se ascut, în vîlvătaie de scîntei și-n furnicare coasele, secerile, topoarele, săcurile, care vor doborî avuția unui anotimp de muncă. Trenul urcă spre piscuri, cu poveri de suferințe și de mărfuri ; o fantasmă de ceață caldă se ridică la răspîntia dintre ceruri.

Două vine de aur i s-au așternut dinainte. Zece strune de aur, de ghitară, aleargă alături de el, din stînga. Alte zece strune de aur îl urmăresc din dreapta. Firele cîntă, șinele cîntă, mașinile cîntă ; în cîntecul adînc al vîntului și al căderilor de ape"..

Călătoria are ambițiile ubicuității. E contopire cu minunile naturii. E consecința metafizică a peregrinărilor în peisaje diverse, realizare a eului cosmic, a individualității pure, a perceperii frumosului natural. Întrezărim aici apetența concretului din cunoscutul *Psalm* al somării necunoscutului. Călătoria e prilej de palpare, de ascuțire a sensibilității pe piatra naturii, de scormonire a frumuseților ei. Fără acestea n-ar exista frumosul artificial. Călătoria îmbăiază în ceea ce de la facerea lumii am pierdut. E deci o căutare permanentă. O sete a simțurilor, o căutare a prospețimii și certitudinii lor dintîi. În momentele metaforice ale lui Arghezi, reîndlnim condiția atlantică a structurii sale, aspirația continuă către ea, atît de exact intuită de Pompiliu Constantinescu în capodopera sa structuralistă, monografia — „Tudor Arghezi".

În *Ploaia constiința* teoretică a imposibilei concurențe cu natura e parcă străvezie. Momentul e dionisiac, contactul cu apa cerească e unul cu apa primordială. Simțurile se desfoiază, percepția cosmică este prompită, virstată de meditație. Poetul are obsesia mișcării sempaterne, pledează pentru intrarea cu orice chip — mecanic, pedestru — în „atelierul universului". Poetul e atras nu numai de necunoscut, e atras de planeți, de astre, a căror viață o simte acut, a căror mișcare antropomorfă trebuie să-l asimileze ca parte dintr-un uriaș organism. Să se observe aceeași obsesie incoruptibilă a crepusculului solar, moment al sporirii tainelor și frumuseților, aceiași obsesie a lentei rotații universale. În fața unei asemenea grandori, poetul se îndoiește de cuvinte. Călătoria este îndepărtare de ele, dar apropiere de necuvinte : „Ucis într-o peșteră și răsturnat în sînge, voievod pribeag, prins fără escortă și tîlhărit, soarele a fost măcelărît ca un bivol rotund, și trupul lui însuș a fost furat și îmbrîncit în golul cenușiu. Îmbrăcămintea de azur a fost maculată, și pe urmă jupuită pînă la tencuială, și toate apartamentele, saloanele, și dormitoarele pînă la poduri, desfăcute. Stelele au fost prinse ca niște pui de privighetoare, una cîte una, și li s-au înțepat ochii cu ace. Masacrul a ținut o noapte, și desfriul, început cu sete, sfîrșește fără gust.

Părețele lumii se întuneca, și pe fața lui de cenușe neagră, din cînd în cînd, scăpăra litera de foc a sentințelor scrise cu semnele vechilor scripturi.

De ce te-ai întristat ?"

Trenul și mașina nu sînt doar pretexte literare. Sînt metafore ale existenței. Metafizica obsesivă a poetului e formulată prin ele, e prezentă în fiecare cuvînt, în fiecare trop deschis ca un radar spre infinit, spre natura concretă. Și în *Scrieri 17* se găsesc argumente la aprecierea lui Vianu : Arghezi e „cel mai de seamă pictor animalier al literaturii noastre". Dar ipostaza de aici nu este altceva decît aceeași teribilă tentație a palpării tuturor regnurilor inclusiv a frumosului nativ, a pipăirii lui organice. Metafora lui Arghezi e însăși integrarea în materia vieții.

Frumuseți de liniști, frumuseți de răscoală, frumuseți de viață și de neant în mișcare, universul nostru nu știe să se lipsească de ele, și noi alergăm după secretele lui de compuneri și descompuneri aparente și esențiale. Cu acelaș cuvînt sîntem nevoiți să facem și lumină și întuneric, și foc și mocirlă, noi, care nu avem din materialele sale decît nomenclatura și exponenții verbali, meșteri de noțiuni de fum și ucenici îndărătnici ai apropiatului prin sinteză.

Cîmpoaiele vîntului cîntă pe șapte găuri de lemn de cireș..."

Cu aceeași forță poetul e atras de orizontul marin, realitate ireală, magnetică ca și irealitatea concretă a Bărăganului. Senzația necuprinsului, a lumii de dincolo, hipnotizează asiduu pe călător : „Trei vapoare s-au strecurat în echilibru pe firul zării și au trecut în lumea cealaltă, cu cherestea, cu cereale și petrol... Cum se apropiau de văzduhul de Apoi, s-au transfigurat, făcîndu-se trandafirii, de sidef.

Temă : cînd erau să intre în ceruri, se subțiară. Un protocol de licăr inefabil le înconjura : Trei Cristi umblau pe ape și treceau Dincolo, ținîndu-se de mînă.

Pictura scînteilor și cîntarea întunericului.

Gîndul toarce un vis al vieții eterne, întrerupt o dată pe an. Viața mutată din loc, neînrădăcinată, nicăieri, pribeagă pe apele Domnului pribeag. Viața de traistă, și geamantan. Casă nordul, masă sudul, patul vestul, ca să te legene pîn-a se sfîrși. Să nu se prindă osteneala de puterile sale, somnul de ochi, inima de mărăcini cu floare. Un nisip fără margini, un văzduh fără zăgazuri, un drum fără capăt. Perpetua dizlocare.

Rădăcina e un mucegai, păzește-te : se prinde și dă rod".

Marinele prozatorului sînt tablouri ale unui suflet racordat la mișcarea imperceptibilă a cosmosului, la evenimentele lui fascinante, argumente ale panteismului întristat de măreția intraductibilă la care asistă : „Furtuna detuna o dată în mijlocul bolții, și catapeteasma cerului era crăpată de fulger, aruncat din dumnezeire în Mare, ca o prăvălie de cioburi înflăcărate.

Dacă m-a furat substratul sau chiar stratul metafizic al cunoașterii arghezlene, se cade să nu uităm și dispoziția pedagogică, etică a volumului. Firește, ea nu este ostentativă. Pentru Arghezi călătoria mai înseamnă și o „datorie socială". Ea înviorează spiritul și trupul, ea îmbogățește sensibilitatea și memoria, ea îți dă sentimentul solului natal, sentimentul totalității. A călători înseamnă a-ți cunoaște țara, adică a te încetățeni, a deveni sănătos, adică a o sluji mai cu trăinicie, a participa la sănătatea marelui organism în ale cărui artere, oamenii trebuie să circule, precum globulele roșii. Nemișcarea lor e de neînchipuit. Și, cum spune poetul, duce la mucegai.

Cu talpa pe țară, e o tabletă programatică, întîia ; *Drum bun !* și *Turisme* sînt ultimele, dar nedeosebite în sfaturi de prima, deși le despart cîteva bune decenii. Sînt testamentele de călător ale poetului. În acest răstimp ai impresia că Arghezi a călătorit zilnic și că zilnic a invitat la călătorie. Rezultatele sînt aceste schițe, instantanee epice, culese de pe rutele drumurilor. Sînt printre ele cîteva portrete de călători în genul subiectelor lui Daumier. Arghezi narează laconic dar violent de expresiv psihologia și fizionomia non-călătorilor, sau pur și simplu a călătorilor din compartimentele de clasa I-a și a III-a. Personajele sînt definite comportamentist, le interpretează gesturile și vorbele. Ori de cîte ori autorul e scîrbit de ceea ce vede în uman, privirea sau gîndul se întoarce spre natură, spre inefabilul ei. E un reflex liric adînc ce corectează întotdeauna pamfletul ce s-ar putea naște și crește cu ochii, de la rînd la rînd. Observatorul sarcastic, pamfletarul nemilos, liricul naturist, apar și în alegoriile cu păsări și animale. *(Vulturii, Ciurda, Caprele negre, Cocori,* etc.) sau în schițele de moravuri poporane. *(Hamal !, „Nu știu", Ruginoasa, Vîntul, calul și omul).*

Realitate decupată prin geamul compartimentului, volumul 17, atestă și la acest nivel geniul lui Arghezi.

*) Tudor Arghezi, *Scrieri 17, 18*, E.P.L. 1968

SPORT

CANAPEAUA

Cunoașteți anecdota cu canapeaua ?

Profesorul Constantin, proaspăt publicist sportiv, culegător de impresii de pe banca rezervelor, aflat în fața unei iminente pensionări și deschis, cum se spune, la problemele majore ale fotbalului, a descoperit cauza cauzelor înapoierii fotbalului nostru !

Știrea senzațională a fost comunicată în coloanele revistei Fotbal, *acum o săptămînă și dacă colegii mei nu au luat poziție, sper c-or s-o facă !*

De ce nu joacă bine fotbaliștii noștri ?

Pur și simplu pentru că la masa presei, săptămînă de săptămînă stau niște incompetenți, niște papă lapte, niște năimiți și orfani care nu au ceva mai bun de făcut decît să se uite chiorîș la dragii de artiști ai balonului. Ei ar fi un fel de cobe nefastă, niște omizi scîrbavnice pe trupul plăpînd al acestui delicat prunc numit sportul rege în versiune autohtonă. De toate ratările lui Sorin Avram și mai ales ale lui Voinea nu este de vină decît nefericitul acela de cronicar Icsulescu. La Tokio, bietul nostru confrate, nou în relele cuvintelor, a ratat un unsprezece metri, numai la ideea că în tribunele stadionului nipon s-ar fi aflat vreun neisprăvit cu condeiul și călimara la brăcinar.

Noi, amatorii, care nici nu prea venim la stadion (ce-i drept nici nu merită să te înghesui pe căldură cînd poți să vezi de-aproape la televizor, minunea execuțiilor tehnice ale lui Unguroiu, să zicem !) am descuraja pe bijutierii balonului rotund. Noi le dăm angoasă. Ei nu dorm, bebelușii, noaptea din pricina noastră. Numai că nu se spune că Păciulete în loc să o viseze seară de seară pe Brigitte Bardot, mă visează pe mine sau pe Bocioacă ! Este o chestiune psihologică de care noi, ignoranții habar n-avem ! Păi unde s-a mai pomenit în lume să scrii că lancu face stopuri pe zece metri și că singurul care știe să oprească o minge venită de aiurea este Dobrin, moștenitorul lui Peci ! Așta e un atac continuu și disperat la adresa masei de lucrători ai fotbalului ! Deci afară cu ziariștii de pe stadion ! Arați locul pe care e așezată masa presei, aruncați scîndurile ei la lada cu gunoi și trimiteți pe Eftimie Ionescu să care apa cu găleata la G.A.S.-Burdujeni ! Pe Ion Dumitriu aruncați-l într-o pivniță de primărie să facă contabilitate seacă, iar pe Aurel Neagu făceți-l mandatar la o bodegă de cartier ! Pe G. Nicolaescu de la „Sportul" trimiteți-l la poștă să ducă scrisorile cu geanta și pe G. Mitroi numiți-l bucătar de cantină ! Vor fi mai utili societății și vor învăța minte odată pentru totdeauna că meseria de cronicar ca și aceea de antrenor trebuie lăsată pe mîna foștilor jucători. La gîndiți-vă ce panseuri subtile ar scrie Deselnicu săptămînă de săptămînă ! Îmi curg lacrimile de pe acum la gîndul subtilităților produse de Pavlovici într-o gazetă de seară ! Dar filozofia adîncă ce ar rezulta dintr-o pagină scrisă de Deliu !

Va fi o plăcere, un adevărat reviriment al literaturii sportive. Scriitorii trimiși la munca de jos și publiciștii în bocanc aruncați de valurile vieții taman pe promontoriul atît de rîvnit al prozei de specialitate ! Ce creștere de tiraje, ce bătaie la chioșcuri, ce suflete sbuciumate, ce volume viitoare !

Dragă profesore, explicația dumitale este stupefiantă, este plină de adevărul suprem al vieții ! Noi, nenorociții, neajutoratii, noi, căzuții din leagăn, declarăm în mod solemn că sîntem de vină ! Noi și numai noi am nenorocit înfloritorul fotbal românesc ! Fără noi dezastrul de la Zürich s-ar fi transformat într-un triumf fără precedent ! La Budapesta dacă nu eram noi, echipa Ungariei ar fi fost pulverizată ! La gîndiți-vă ce aport ar fi putut aduce pe vremea aceea proza lui Constantin la consolidarea națională noastre ! La gîndiți-vă cîte idei noi s-ar fi ivit pe teren la sfaturile lui bătrînești !

Îți mulțumim, profesore și te rugăm să mai scrii tot așa, că ni se rupe inima cînd te citim. În ce mă privește, studiez posibilitatea de a mă retrage la o lamaserie din Tibet.

EUGEN BARBU

À propos de...

Doamna străină

Cele două nuvele care formează volumul lui Laurențiu Fulga ar fi putut fi perfect anexate ciclului de narațiuni care compuneau romanul *Alexandra și Infernul* al aceluiași autor, dar în aceeași măsură, i-ar putea servi și de replică, de prelungire sau de termen complementar. Existau în volumul amintit un număr de linii narative independente, necomunicante, reunite prin intermediul a două simboluri opozitive : Alexandra, nume feminin generic același personaj în fiecare povestire ca ficțiune ideală, sau mereu altul, ca variantă materializată a unei ficțiuni ideale, și Infernul războiului. Acolo, un nume coincident pentru personaje diferite aici, un același personaj simbolic intrînd în contact cu un număr de soldați care așteaptă Anul nou... O doamnă străină frumoasă, blondă și decoltată, cu o rochie roșie provocatoare : este desigur, moartea, căci moartea a fost și este în toate limbile și în toate mitologiile de sex feminin. Nu rareori ea a fost confundată cu dragostea, altă formă de aneantizare, alt mijloc de pierzanie ; ambele de altfel, dînd un sens vieții... Proiecție ideală sau realitate, Doamna străină este pentru fiecare dintre cei cărora li se arată, un semn al viitoarei dispariții, ca în literatura de magie populară. Între cele două accepții ale simbolului există un joc permanent echivoc, de ritm compensatoriu, așa cum viața este pentru moarte și moartea pentru viață ; în vis, ca și în realitate. În vis, deconectare pentru trezie, și invers — un joc al ambiguității rezolvabil numai ca tatonare a vieții prin moarte.

Aceasta este totul. O povestire care are în ea ceva de baladă tradițională amplificată prin procedee epice. Tehnica simbolului, capabilă de a poetiza niște lucruri grave de atîtea ori spuse convențional. Tensiune epică generată mai ales de insistența cu care este expusă psihoza colectivă, dar și o atmosferă purificată prin același simbol, care sugerează, chiar în ciuda subiectului, o sexualitate înghețată prin generalizare.

Desigur, procedeul simbolizării în sensul acceptat de Laurențiu Fulga este atît de la îndemînă astăzi, încît profitorii onirici nici nu-l mai bagă în seamă, preferînd să opereze exclusiv cu simboluri, renunțînd la termenul realitate, în intenția de a amplifica coeficientul de încifrare. Procedeul ambiguizării cu ambii termeni prezenți, așa cum îl utilizează nuvelistul, este însă cu atît mai șocant cu cît el a fost părăsit azi : se creează impresia unei seriozități naive, cam în felul celei care generează și farmecul povestirilor lui Poe, și care n-ar valora nimic dacă n-ar fi afectat. Păcat numai că o nuvelă care altfel ar fi fost cu totul remarcabilă este privată de perfecțiune printr-o mai veche înclinație a autorului pentru o filozofie guralivă, pentru comentariul prea insistent pe marginea faptelor, în loc de a fi lăsate să fie trăite sau bănuite. Dar această nuvelă este, oricum, un indiciu că prozatorul a depășit perspectiva literară experiențialistă asupra războiului, orientîndu-se către semnificațiile profunde ale faptelor devenite pretext. S-ar părea, pe de altă parte, că el iar s-ar pregăti să devină unul dintre cei mai importanți prozatori ai conflictelor erotice urmărite în implicațiile lor de fundament uman.

Bouarii

Preocupările nuvelistei Ada Orleanu se îndreaptă, pe de o parte, către universul rural, pe de alta, către acea lume citadină care este uneori compusă din reziduurile unei lumi bune dezagregate, alteori dintr-o umanitate mic-burgheză salarizată, care-și trăiește dramele cotidiene. Ultimele sînt mai puțin interesante, uneori chiar plictisitoare, fie pentru motivul că ne-am obișnuit cu acest univers uman, fie pentru că lumea aceasta este sau simplă sau simplificată : O singură primăvară, Arbori încremeniți. **Banale, și cele două nuvele despre copilărie :** Trîntorii mor toamna **și** Dansul băbuței. **Mai interesante din volum ni se par** Haitele, Bouarii, O femeie printre bărbați **și** Ciutura Chivei, **consumate în mediul rural montan, Țara Hațegului. Lumea prezentată aparține unui univers originar, aspru și robust, conflictele fiind declanșate cu precădere de confruntarea dramatică a omului cu natura nemijlocită de elementele de civilizație. O lume rurală, prezentată însă cam ilustrativ tradițional, manieră depășită chiar și de Sadoveanu. Întîmplări scurse liniar, în sens cronologic : se narează de obicei o întîmplare în care sînt integrate cîteva personaje, un cadru natural și o calamitate naturală, căreia oamenii nu pot face altceva decît să i se supună : o haită de lupi și o iarnă aspră care decimează vitele și ucide oameni, o furtună izbucnită din senin care decimează vitele și rănește oamenii, o fîntînă în care gaze misterioase ucid oameni și animale. Totuși o lume virilă, sau virilizată de contactul direct, brut între om și cosmos și simplă ca orice univers viril ; în același timp o lume senină și domoală, în care străluce parcă puțin luminile unei grandori cosmice cu care ne-a obișnuit Mihail Sadoveanu. Așadar, tablouri de natură, chibzuite după rigori epice tradiționale de interes dialectal lingvistic și etnografic. O povestitoare, căci autoarea este mai ales povestitoare, care scrie nervos, dinamizîndu-și narațiunea uneori prin fraze scurte, alteori prin hiatusuri și eliziuni de discurs care nu pot totuși aplana sentimentul că ne aflăm în prezența unui narator mai mult pasionat decît reușit, interesat, dar exterior lucrărilor de la începuturile semănătoriste ale acestui secol.**

Poveste cu un gramofon

Un amintirist este și Valeriu Cîmpoieș moldovean tipic, care descrie un fel de Fălticeni natal care este Udeasca și împrejurimile sale. Evident, un sat cu structuri patriarhale tradiționale, evocările sale avînd și ele interesul etnografic, lingvistic și sociologic de rigoare. E drept, o lume mai puțin idilizată decît aceea a lui Creangă, dar mărturisind aceleași preocupări amplasate în alte timpuri. Întîi, apar elementele pilon ale mitologiei familiale : Tătuca, ***simbolul forței fizice, înțelepciunii și forței morale, apoi*** Mămuca, ***după tot tipicul respectuos cu care am fost obișnuiți ; apoi instantanee, moravuri, situații specifice. Claca se bazează pe fete exclusiv frumoase și băieți așișderea, o umanitate de film documentar în cinemascop și culori. Apoi, întîmplări cu care participă inventarul zoologiei domestice, de la gîștele bine tipizate, la*** Dumana-vaca ***familiei a cărei biografie urmează întotdeauna traiectoria unei adevărate tragedii.***

De asemeni, contactul direct între om și natură, dar și aspecte specifice ale ciocnirilor dintre lumea arhaică și elementele civilizației contemporane. Un tren, un automobil, cinematograful sau un gramofon adus de un american care este conform schemei un emigrant reîntors în sat tot așa de sărac pe cît plecase — iată spectaculoase pretexte pentru tot atîtea întîmplări a căror desfășurare este previzibilă. Desigur, plecarea la școală, la oraș, după tipicul cunoscut care ține de la straiele pitorești, la primirea făcută mocanilor de elevii aristocrați. Epoca de școlarizare mizeră, nu fără un pitoresc voios.

În spre final, două epopei eroicomice consacrate frămîntărilor politice și electorale ale timpului, titlul uneia fiind chiar „Alegerile" ***cu ghilimele, adică alegeri evocate satiric în maniera cunoscută de acum aproape două decenii frecventată în opere ca*** Memoriile agentului electoral Teică Pasăre ***(de V. Em. Galan),*** Dom'major în alegeri ***(de Ion Grecea),*** Două alegeri ***(de Nicolae Tăutu),*** Jos Tudorache... Sus Tudorache ***(de Mircea Ștefănescu),*** Alegerea conașului Raul ***(de Tiberiu Vornic) și alte multe asemenea... care țin să ne amintească că natura elecțiilor de altă dată, era mult deosebită de cele de azi.***

Amintirist deci, și satiric, dar mai ales, un autor tradițional de literatură decorativă.

MARIAN POPA

Pentru cei ce caută în articolele noastre în chip abuziv negația, prevenim că titlul rubricei sub care scriem înseamnă în genere dezbateri și că intenția noastră a fost și rămîne aceea de a afirma ori de cîte ori este cazul o altă opinie decît cea comună, impusă de critici fără respectul adevărului. Nu vom face niciodată dintr-o carte proastă o carte bună și, firește nici dintr-o operă bună o scriere rea.

Nefăcînd cronică literară, nu avem obligația expresă de a semnala înaintea altora cărțile, bune, nici de a atrage neîntîrziat atenția asupra celor rele. O anume lipsă de grabă nu strică în critică, mai ales cînd este vorba de debuturi, fiindcă nu se face primăvară cu o singură floare și de cele mai multe ori promisiunile nu se țin. Dar și mai necesară ni se pare rediscutarea

CONTROVERSE

* de Al. Piru

O exegeză a poeziei lui I. Barbu

reputațiilor adesea fals constituite, fie în bine, fie în rău, reexaminarea sintetică a unui autor în lumina tuturor scrierilor sale. Acum, cînd poeții, prozatorii și dramaturgii își întocmesc culegeri mai mult sau mai puțin antologice de opere, controversele critice sînt de rigoare. Însă, independent de toate acestea, noi socotim că orice problemă literară merită să fie dezbătută și orice operă comportă, înainte de a fi validată, o controversă.

Despre poezia lui Ion Barbu s-au scris în ultimii patru ani aproximativ douăzeci de articole, din care unele reiau observațiile lui Tudor Vianu din eseul publicat în 1935, iar altele pe acelea ale lui G. Călinescu din *Istoria literaturii române* (1941), neaducînd substanțial nimic nou. Prin publicarea încă din 1964 (în volumul *Ochean*, cu un cuvînt înainte de Al. Rosetti și Liviu Călin, reeditat în 1966, cu adăugiri, sub titlul *Joc secund*) a întregii opere poetice a lui Ion Barbu, din periodice și volume, se părea că vechea controversă în legătură cu poetul parnasian (singurul pe care-l accepta E. Lovinescu) și pur, din ultima frază (așa cum se voia el însuși), critica și-a spus cuvîntul, nemairămînînd loc decît pentru cercetarea de istorie literară, în parte efectuată și ea (vezi biografia întocmită de G. Călinescu în ediția a doua, în manuscris, din *Istoria literaturii române*, publicată de noi în *Gazeta literară* nr. 5 din 1 februarie 1968, p. 3). Și iată că avem în fața noastră un nou studiu, ceva mai întins decît acela al lui Tudor Vianu, și care încearcă o reevaluare a lui Ion Barbu, supunînd analizei ceea ce el, noul exeget, tînărul matematician Basarab Nicolescu, numește *Cosmologia „Jocului secund"*. Era într-adevăr, de dorit ca poezia unui matematician să fie abordată și de un matematician propriu zis, cu atît mai mult de un matematician cu informație în domeniul literar și aptitudini în direcția criticii (surprinde la Basarab Nicolescu citarea romanului *Amoureuse initiasion* de O. W. de L. Milosz a cărui idee, „L'attachement à la creature nous conduit a l'amour de l'increé", poate fi atribuită și primei faze din concepția poetică a lui Ion Barbu, precum și faptul că, pomenind într-o notă pe poetul Henri Allorge, nu elogiază deloc, cum ne-am aștepta, sondarea sugestiilor poetice ale noțiunilor matematice din volumul *L'âme géometrique*).

Termenul de cosmologie (la Wolf: studiul legilor generale ale universului și ale constituției sale de ansamblu, atît din punct de vedere experimental, cît și din punct de vedere metafizic) este folosit în sens figurat. Autorul studiază modul în care Ion Barbu își reprezintă lumea, descrie acest spațiu poetic, insistînd asupra reperelor lui, spre a reflecta, în același timp, asupra sistemului de comunicare și a semnificațiilor creației. Toate acestea le-ar fi putut face (și au și fost întreprinse) orice critic, matematicianul avînd numai avantajul înțelegerii adecvate a unor termeni specifici utilizați de poet. Dar Basarab Nicolescu năzuiește mai mult. Viziunea lui Ion Barbu este permanent afectiv-intelectuală, rezultă din conjugarea a două moduri de cunoaștere diferite (poetic și științific), amîndouă înriurîndu-se și potențîndu-se reciproc. Critica sociologist-vulgară deducea că în poezia *Joc secund* metafora cu „înecarea cîrezilor agreste' înseamnă abolirea umanității gregare, cînd în realitate sensul e al depășirii unui plan inferior, material, în vederea înălțării pe o treaptă spirituală superioară. Pentru a atinge transcendența, nadirul latent, poetul execută o structurare grupală a elementelor, o reducere a lor la esență, capabilă să elibereze cîntecul, eliminînd tot ceea ce, conform legii asociativității, n-ar duce la identitate, ci la distanță.

Interesantă în studiul lui Basarab Nicolescu este delimitarea celor trei mituri ale poeziei lui Ion Barbu (mitul oglinzii, al nunții și al soarelui care sînt echivalente cu treptele cunoașterii poetice, constînd dintr-o comuniune de spirit cu obiectul reflectat, o comuniune a omului cu misterul existențial și o comuniune cu absolutul. Autorul face bine venite distincții, între noțiunea de joc și joc secund („Lumea Jocului secund, datorită înglobării spiritului matematic, este o lume a esențelor structurate armonic, dar în care sînt prezente neliniștea, îndoiala, sentimentul tragic, negația demonică, *organic incorporate* în aceste esențe") sau între noțiunea de finit și infinitezimal (definit și nedefinit, concept și imagine). Sînt explicate clar: narcisismul ca formă de atitudine lirică fiumea este purificată la Ion Barbu pînă la a nu mai oglindi decît sufletul), devenirea spiritului prin mișcarea a trei roți (a Venerii, reprezentînd treapta cunoașterii senzuale, a lui Mercur, ca treaptă de cunoaștere intelectuală și a Soarelui ca treaptă de cunoaștere supremă, intelectiv-afectivă) și nostalgia „increatului", adică a morții, care face posibilă nașterea, începutul, ciclul celor trei „nunți necesare', repetabile la infinit. Demnă de subliniat aici este și identificarea unor simboluri coloristice corespunzătoare celor trei trepte gnoseologice. Albastrul este culoarea spațiului oglinzii, a purității virginale în care are loc jocul secund, galbenul e semnul luminii sobre, al fericirii dobîndite prin realizarea cunoașterii absolutului, iar verdele (rezultat din combinarea albastrului cu glabenul) este simbolul transformării omului în esența existenței sale, al morții înțelese ca virtualitate a creației, în sensul pe care-l dă increatului un Paul Valéry: „L'univers est un défaut dans la pureté du non-être".

Așa cum numai unui matematician îi era cu putință s-o facă, Basarab Nicolescu descoperă în poetica lui Ion Barbu, confluența a două modalități de reprezentare lirică, avînd, după părerea sa, la bază două metode matematice, una zisă infinitezimală și întemeiată pe calculul diferențial și integral și alta globală fundată pe axiomatică. Viziunea infinitezimală (caracteristică matematicianului Evariste Galois, descoperitorul noțiunii de „grup") poate fi constatată în sondarea stărilor-limită, a punctelor cruciale ale existenței, viziunea globală (caracteristică școlii de la Erlangen) se deduce din structurarea armonioasă și simplă a universului, exprimat ca în teoremele laconice ale lui Gauss, al cărui ideal era: „un minim de formule oarbe unit cu un maxim de idei vizionare'. Arta poetică a lui Ion Barbu s-ar apropia deci de aceste două metode matematice reprezentate în literatură, după credința sa, de Rimbaud și Jean Moreas (vezi eseurile lui postume despre acești poeți). Basarab Nicolescu recunoaște unele analogii cu Poe („în savanta constituire a unei atmosfere grotești") și cu Baudelaire („în mistuitoarea aspirație către puritate"), dar consideră că similitudinile stabilite între Ion Barbu pe de o parte și Mallarmé sau Valéry pe de alta sînt de suprafață. Poezia lui Mallarmé e un spațiu al cuvîntului — demiurg și nu al unor sensuri preexistente (ne întrebăm însă dacă se poate vorbi de asemenea sensuri la Ion Barbu), iar poezia lui Valéry, de expresie rafinat intelectuală, nu apelează în aceeași măsură cu a lui Barbu la limbajul precis matematic.

Fiind de acord cu excelentele analize ale lui *Basarab Nicolescu* la majoritatea poeziilor lui Ion Barbu, mai toate aducînd un spor de înțelegere, prin interpretarea adecvată a termenilor matematici, nu împărtășim totuși punctul de vedere că ermetismul acestui poet ar fi „un mit pe care l-a creat ignoranța". Nu toate miturile sînt rezultatul ignoranței (dacă ar fi așa, autorul n-ar avea dreptul să vorbească de mitul oglinzii, al nunții și al soarelui). La Ion Barbu, în afară de un ermetism lingvistic, ușor traductibil, mai există și un ermetism adevărat, de substanță, care nu dispare prin demersul ermeneutic. De altfel între ermetism (termen derivat de la Hermes, zeul care păzea comorile ascunse) și ermeneutic (cuvînt grecesc cu sensul de explicare a cărților sacre) nu e un raport de necesitate. Ermetismul (existent la Barbu cel puțin în ciclul *Uredenrode*), e un mod de gîndire prin simboluri ale ordinei universale. Un astfel de simbol nu este o noțiune prin care se înțelege alta. În limbaj ermetic oul este un simbol prin care se înțelege dintr-odată modul de înmulțire terestră ca și modul de reproducere cosmică. În *Oul dogmatic* Barbu nu vorbește de înmulțirea biologică prin ou, ci de un mister al universului, de mitul cosmogonic. Ermetismul de aici, nu dispare prin exegeza științifică, obligația criticului fiind aceea de a-l aprecia estetic, eventual în comparație cu teoria matematică a nașterii universului, de care Ion Barbu însuși, ca om de știință, nu era străin. Dar, evident, gîndirea matematică, mitică și poetică nu sînt identice, ci numai, în anumite condiții, convergente.

VITRALIU

Gorila mironosită

Mă întreabă careva dacă n-am obosit după atîtea focuri de pușcă trase de-a lungul anilor într-o guerilă perpetuă. Nu am obosit! Să fie liniștit! Iată, a mai apărut pe după colț un parșiv care se mai astîmpărase ieșind la drumul mare cu cuțitul. Mi-ar scoate mațele pe masă și m-ar înmormînta de viu. Are pe urma lui o ceată și-mi trimite mesaje săptămînale: pregătește-te, te curățăm! Țin! le spun, o să mai aveți de furcă cu mine! — Să vedem, că am tocmit și-o țață sau două la Europa Liberă, e una țigănoasă, cu nume sonor, ieșită din taică-său nu din maică-sa, doldora de carte și de ifose. Agită microfonul ca pe o mătură și știe cine are merite în literatura română și cine nu. O acompaniază o fată de moravuri lejere care a schimbat piața cu ocazia unei excursii și se ratează prin Franța, la fel de fără duh și stare. Șef de taraf e nătărăul ce-și ascunde cu greutate coada în nădragi și mădularul părog cu care scrie sub cămașe de mătase. De pe Dîmbovița, în geamantane streine, le sosesc știri despre luptele literare din Cetatea lui Bucur, cancanuri de cafenea de mîna a treia, bune între două iaurturi și un mar țipan. Se face politichie în draci și cînd tu îi spui fugitului să restituie cărțile furate din patrimoniul public, gorila spumegă și agită un ciomag invizibil. Din nu știu care cavernă transmite pe calea undelor sinistre mostre de borfaș intelectual. Și-a zis doctor cu de la sine putere deși studiile făcute în România au fost obținute cu talgerul milei și stiletul. Gorila a umblat cu laba în creierii altora și se laudă că e scriitor. Dacă-i auzi vocea de măturător, bi-

necuvîntați ora cînd s-a hotărît să ne ierte și faci trei cruci mari c-ai scăpat de el. Popper practică în felul lui prostituția de minte fără jenă. S-a lămurit pe drum și a dat cu bidineaua peste o ideologie în numele căreia băga oamenii în pușcărie și-i denunța cu rîvnă. Are ca și cămila două cocoașe. Cînd a terminat cu marxismul a destupat damigeana la filozofia libertății absolute. Umblă cu traista prin Europa și bate la uși ilustre. Se ismenește în două limbi pe care nu le cunoaște și gîndește într-a treia, după canon. Ce vrea domnul ăsta cu echipa lui de dame apucate de streche, isterizate de seceta din Europa și lipsa de ploaie? Vrea să facă ordine în literatura română, Surugiul literar schiaună de două ori pe săptămînă dintr-un grajd plin de murdării în care și-au dat mîna legionarii și voiajorii acestui continent. Nu au patrie, nu au drapel. Stau în copac și urlă. Inima lor e un portofel și în loc de stomac au un marsupiu din care scot hangere. Mîine, dacă i-ar mai primi cineva, s-ar întoarce pe-aici și-ar sta cu varga în mînă ca la școală. După ce ne-a bătut la fund ca pe repetenți, acum ne ceartă că nu ne părăsim mormintele și mamele. Cred că dacă grăim cam la fel semănăm și la suflet. Ei nu cunosc cuvîntul cinste, dar tare-l mai rostesc des. Gorila mironosită m-ar vrea îmbălsămat și-ar plînge la capul meu cu lacrimi mari cît oul de struț, m-ar arde pe rug, dar din legile stricte ale umanităților lignite, chipurile, nu iese. Cuvintele dure, spune el, îi scot din sărite și simte o frică metafizică, cînd mă citește dar cînd apucă ia zoologia de la o buche la alta și din măgar și broască rîioasă nu te mai scoate. Umblă în patru labe și se crede centaur, lasă în urmă o putoare de dihor și-și parfumează cuvintele cu Chanel. Are guler tare și otrăvește subtil pe unde scurte. Ca și alții, a stat după o tejghea și-a dat de pomană doi lei de un Paște și după aceea a declarat că a rezistat. A vîndut blănuri pe Calea Victoriei și s-a făcut că sufere pentru sărac. Cînd a venit vremea a îmbrăcat

Gorila mironosită

salopeta și a înghițit cu brigadierii marșul constructorilor. L-a ținut maică-sa cu guvernantă și cînd l-a întrebat nu știu cine ce-a fost taică-său, a declarat cu humor că fusese găzar, avea adică o sondă, dacă nu zece. Ăștia împreună cu pungașii mai mărunți, cu o bandă proaspătă de deceavați îmi fac război în fiecare zi și în fiecare noapte.

Sînt mulți, organizați, neîndurați. Au construit o catedrală de intrigi și-i spun Sfînta Sofia deși ea este numai o latrină. Toți ambuscadații, ratații versului și-ai prozei s-au aciuit lîngă altarul ei. Au mari preoți și-o cucoană situată bine care dă cadou la poeți biberoane cînd le naște nevestele. Ăștia hotărăsc de-acolo, de la München sau de aiurea cine să ocupe fotoliile redacțiilor și cine nu. Cocoana ala buzată și trăind în scîrbă ca viermele în gogoașe, de ani de zile spune despre noi că sîntem impulsivi și subiectivi, că distrugem, sistematic literatura română. Asta pentru că la Paris n-am venit să-i sărutăm dreapta și nu ne-am așezat sub patrafirul ei de Papesă a artelor în exil. Imbecilul acela care nici măcar nu știe că e mai sănătos să fii taciturn cînd ești prost și nu te-ajută pilaful de sub frunte numit minte, se agită ca un urangutan și strigă la noi. Cînd îi spui că e construit pe două canale ca televiziunea se supără foc dar nu recunoaște, tace! Morala lui e fragedă ca ugerul de viței ținut în frigider, oricînd îți poate furniza o idee ca pe un plic, a trăit din furtișaguri și nu concepe că există oameni cinstiți. Lumea morală după propria-i croială îi se pare un cimitir de conștiințe adormite în care mai mișăie cîte o luminare nebună ce iute trebuie strivită cu piciorul.

E. B.

Decăderea Mărțișorului

A devenit un fapt aproape obișnuit în ultima vreme să ni se semnaleze degradarea sau demolarea unor vestigii artistice de prim ordin pentru istoria noastră culturală. După trista întîmplare cu casa poetu-

lui Macedonski demolată totuși, asistăm cu stupoare la ignorarea sistematică a posibilităților de valorificare a unor case memoriale, la tergiversarea și neefectuarea de către forurile competente a unor lucrări de reparații sau amenajare cerute de lăcașurile

O greață universală mă cuprinde. Aud ramatul porcin, aud predicile ipocrite. Sînt mulți, băloși, murdari, s-a ivit din ei reptila și guiera amenințător. Să poftească cu toata ceata lor de lighioane bugetifore, cu canalîile lor bătrîne ce una spun și alta fac, trecute prin moara spurcată a tuturor paraglicariilor de culise, cu mațele, cu frații și surorile lor ce nu mai au odihnă pînă nu mă vor vedea răstignit!

Cît îl privește pe voiajorul ideologic n-o să-i mai fac cinstea de a-i răspunde de aici înainte, pentru că eu credeam că mai păstrează ceva dintr-un om și el a început să ragă. Arată niște fudalii seci și banda asta de borfași mai mici aplaudă de la galerie. Să fie tinătos! Un dispreț necruțător, al timpului ce nimic nu iartă îi va înveli pe toți ca un giulgiu. Tot mai sper că odată nefericita de literatură română va fi purificată de termitele care o sapă și o înjosesc pe unde apucă. Să țineți minte!

E. B.

Decăderea Mărțișorului

respective. În această situație se află Mărțișorul, locuința lui Tudor Arghezi, loc de creație intrat deja în conștiința iubitorilor poeziei argheziene și a artei în genere.

Precum se știe casa a fost donată în scopul

folosirii ei ca muzeu. Din octombrie trecut trebuia să înceapă aici lucrări de refacere și amenajare de care construcția solidă dar bătrînească are nevoie.

După un șir de pase între C.S.C.A., Uniunea Scriitorilor, D.S.A.P.C., I.G.L., I.L.L., I.R.C.R., sau cum le-o mai fi spunînd acestor instituții, au apărut în fine cîteva schele metalice (dar în luna aprilie) și cîțiva muncitori așa că lucrările începute după cum vedem cu mare punctualitate (!) riscă să înainteze în ritmul cu care ne-au obișnuit instituțile ce se ocupă cu reparații.

Cum poate aproba din partea C.S.C.A. un deviz o persoană care nu s-a arătat niciodată la față prin Mărțișor? Vă mărturisim, stimați tovarăși de la C.S.CA, că ideea dvs. de a înlocui gardul de lemn al gospodăriei de pe colina Văcărețtilor cu un gard de sîrmă ghimpată mi se pare prea stupidă pentru a o mai comenta. Iar dacă vreți să transformați casa în muzeu (păstrînd grădina căreia era cît pe aici să îi dați o destinație similară Cișmigiului) cum credeți că va putea fi vizitată iarna în condiții optime, ea neavînd încălzire centrală. Nu credem că intenția dv. a fost de a primi odată cu cheile casei un muzeu gata amenajat! Proprietarului, precum se știe, îi plăcea focul în cămin și nu primea prea mulți vizitatori așa că efortul dvs. de a facilita prezența vizitatorilor în locul unde zeci de ani a trăit unul din cei mai de seamă scriitori români nu va fi decît salutar.

Mai este de discutat și despre recunoscutul talent organizatoric al unora din muzeografii noștri. În timp ce în toată lumea casele memoriale se organizează după principiul respectării întocmai a interiorului și exteriorului cineva flutură ideea transformării Mărțișorului în expoziție. Vezi doamne! la noi scriitorii au locuit în case goale și se simte nevoie de a fi umplute cu panouri și cu poze.

Așteptăm de multă vreme ca C.S.C.A. și

Muzeul literaturii să ne anunțe prin presă unele măsuri privind eternizarea memoriei unor oameni pe care faptele lor și opera i-au eternizat în inimile cititorilor. Cum Mărțișorul nu-și poate revendica titlul de monument de artă și cultură care îi revine pe drept ar fi timpul să se ocupe cineva de acest lucru. Sperăm să nu așteptăm prea mult. Altfel vom fi obligați să revenim cu amănunte.

★

Poetul Mihai Steriade, care conduce la Bruxelles un Institut privé d'Etudes roumaines, *a inițiat o foarte interesantă publicație intitulată* Jurnalul poeților — Le Journal roumain des poètes *în al cărei prim număr inserează versuri de T. Arghezi, Lucian Blaga, Dem Botez, Franz Hellens, Edmond Vandercammen, Meliot Du Dg. Rohr de Neef, Maurice Carême, Dirk Christiaens sau poezii scrise de domnia-sa, atît în limba originală în care au fost acestea scrise cît și în traducere română și, respectiv, franceză. Reproducem emoționantul Cuvînt înainte publicat în nr. 1 al publicației.*

JURNALUL POEȚILOR prezintă este realizarea unui vis ce m-a urmărit timp de vreo zece ani.

Luasem parte la o Biennale de Poésie de Knokke-le-Zoute *în Belgia și fusesem tare impresionat de sforțările săvîrșite, în favoarea Poeziei, de către multe națiuni civilizate, constatînd, cu regret, absența unei publicațiuni similare române.*

Astăzi doresc să remediez această stare de lucruri, creînd periodicul de față, în limbile română și franceză, cu nădejdea că el o să devină un organ permanent, apărînd, la început, din trei în trei luni, din pricina ocupațiilor mele profesionale, multiple, precum și din cauza posibilităților mele, materiale, modeste.

Un organ care va publica opere de valoare, inedite sau în traducere, de autori români și belgieni.

Acest Jurnal *va face parte din activitățile organismului INSTITUT PRIVE MICHEL EMINESCO de LANGUE et de LITTERATURE ROUMAINES pe care l-am creat, în luna mai 1966 și care a înscris deja la activul său volumul de traduceri DESTIN ROUMAIN. VOIX UNIVERSELLE: MICHEL EMINESCO precum și conferințele făcute la PALAIS DES BEAUX ARTS din Bruxelles, în fața unor săli pline și entuziaste, pe subiectele următoare: PRESTIGE ET PRESAGES DE LA POESIE ROUMAINE sub patronajul Doamnei Ducesă E. de La Rochefoucauld, de la Academia regală a Belgiei, în data de 22 noiembrie 1966.*

HELENE VACARESCO ET SON OEUVRE la o sută de ani de la nașterea sa (19 decembrie 1966).

LA ROUMANIE? CONNAIS PAS (24 aprilie 1967).

LES FORCES SPIRITUELLES DE LA ROUMANIE (25 octombrie 1967).

Numărul viitor va conține toate informațiunile utile cu privire la redacția revistei, adresa definitivă, programul activităților pentru anul în curs, costul abonamentelor etc.

Poeții români care doresc să colaboreze la acest periodic sau care vor să facă parte din Antologia Poeziei române (a cărei alcătuire e foarte înaintată, deja) sînt rugați să-și trimeată operele lor editate sau manuscrise, la adresa: JOURNAL ROUMAIN DES POETES, 58, rue des Bouchers, Bruxelles I, Belgia

MIHAI STERIADE
Licențiat în Litere al Universității din București, 1928
Director și editor responsabil al Jurnalului Poeților Bruxelles, I, 58, rue de Bouchers — Tél. 02-13.35.40 Belgia

★

Primim din partea elevilor liceului nr. 1 din Caracal revista literară **Flacăra** împreună cu o plachetă de versuri ale celor mai promițătoare talente de aici, plachetă ce poartă titlul **Vîrsta Visurilor**, și cu lucrarea: **Monumentele orașului Caracal**, al cărui autor este profesorul emerit **Pătru Crăciun**, directorul liceului și animatorul întregii mișcări literare și culturale din acest colț de țară. Se cuvine să le remarcăm și lăudăm strădania, cu atît mai mult cu cît la 19 mai a.c. liceul din Caracal sărbătorește a 80-a aniversare de la înființare.

Reportaj de buzunar

Explozia noțiunilor!

Iată cum ar arăta — probabil — într-o pălărie dadaistă, secolul XX: polimer — transplant — Pix — longevitate — D.D.T. — mass-media — test — cinemascop — astenie — Pepsi-Cola — napalm — neon — tranchilizant — Auschwitz — t.v. — antipolio — cascador — twist — Hippy — infra-roșii — freudism — spionaj industrial — reanimare — radar — congelare — B.B. — radiații — Drosofila — antibiotice — farfurie zburătoare — mezoscaf — nocivitatea zgomotului — radiotelescop — Hiroșima — relativitate — metastază — L.S.D. — ski nautic — reactor — prefabricate — ochi fotoelectric — aerotren — aspirator — orbită spațială — bazooka — basculantă — scară rulantă — elicopter — bobsleigh — submarin atomic — Beatles — skai — supersonic — flash — vinat subacvatic — fusee — parcaj — buletin meteo — Expresso — ordinator — auto-elevator — camping — laser-maser — jazz — uraniu — anti-analfabetism — fixativ — magnetofon — mini-jupe — Telestar — vulcanologie — cuant — aer condiționat — fisiune — tergal — catastrofă aviatică — fiș — baterie solară — aerodină — glisor — mină magnetică — blokhaus — strung programat — stațiune în derivă — teleobiectiv — rulotă — stație pirat — chitară electronică — cric — combină — carabină cu lunetă — bormașină — desen animat — stewardesă — nebuloasă spirală — excavator — bisturiu electric — rendez-vous spațial — havezi — om-broască — metro — offset — explozie demografică — hidro-glisor — jeep — mulgător electric — proiector — mașină de spălat — leucemie — petrolier — ciocan pneumatic — conveier — vas de deharcare — proteză electronică — periscop — kart — centrală nucleară — Wundertopf — linotip — pilon de înaltă tensiune — scuter — pescuit electric — etc. etc. etc.

Putem spune, încă de pe acum, că toate acestea **AU FOST**; altele le urmează, firesc, **VOR FI** (după pronosticurile companiei specializate „Rand", stabilite în colaborare cu 20 de experți de diferite specialități): desalinizarea ieftină a apei de mare (pînă în 1980) — controlul simplu, eficace și puțin costisitor al fertilității solului (pînă în 1982) — alte transplantări de organe (pînă în 1982) — previziuni meteorologice certe (pînă în 1988) — stocarea centrală a informațiilor, cu posibilități de acces rapid (pînă în 1990) — organe artificiale din material plastic și elemente electronice (pînă în 1988) — folosirea de substanțe chimice în vederea schimbării caracteristicilor personalității (pînă în 2000) — tehnica laserelor aplicată la razele X și gama (pînă în 1988) — energie termonucleară controlată (pînă în 2000) — reconstituirea în eprubetă a unor forme primitive de viață, cel puțin sub forma unor molecule capabile să se reproducă (pînă în 2000) — exploatarea minieră a fundului oceanelor (pînă în 2000) — posibilitatea unui control meteorologic regional (pînă în 2000) — imunizarea biochimică generală împotriva bolilor provocate de bacterii și virusuri (pînă în 2000) — **ATENȚIUNE! PRAGUL SECOLULUI XXI**: posibilitatea de-a acționa asupra genelor, în vederea controlului unor deficiențe ereditare (pînă în 2010) — 20 la sută din hrana lumii va proveni din exploatarea florei și faunei oceanice (pînă în 2018) — biochimia stimulează creșterea unor membre și organe noi (pînă în 2022) — posibilitatea folosirii substanțelor chimice pentru creșterea gradului de inteligență (pînă în 2024) — controlul chimic asupra îmbătrînirii va prelungi durata medie a vieții omenești cu 50 de ani (pînă în 2022) — etc. etc. etc. Printre etc.-urile secolului XXI s-ar număra, cu termen de împlinire — deocamdată — la infinit: interacțiunea electromagnetică directă calculator electronic-creier — comunicarea cu ființe extraterestre — creșterea unor animale inteligente capabile să îndeplinească sarcini inferioare — fabricarea de noi corpuri simple pe baza corpusculilor din nucleul atomic — controlul gravitației prin modificarea cîmpului gravitațional — învățămînt prin înregistrarea automată a informațiilor pe creier — comă de lungă durată permițînd o călătorie în timp — folosirea telepatiei în comunicații.

După cum se vede, avem ceva treabă de făcut. Să ne suflecăm, resemnați, mînecile.

MIHAI STOIAN

MINODORA ARDELEANU

Pădurea arsă

La apusul soarelui Alexandru se opri pe Timpa împreună cu Marcel să privească Biserica-Neagră în clipele cînd... amurgul se apropie moale şi blînd legănîndu-se deasupra clădirilor ; Alexandru şi Marcel ocupînd un loc în vîrful unui copac şi, împlîntînd picioarele-n gol privirile se varsă în albia extazului ; imaginile plutind pe valurile roşii de radiaţiile fiorilor calzi şi...

Biserica-Neagră, ridicîndu-şi talia cu-n brîu cenuşiu îmbracă seara ; o fustă ţigănească ornată cu frunzele căzute pe mătasea amurgului, pînă la poalele ude de beznă sub care dispar clădirile şi rămân ascunse pînă în clipa fatală ; clipa în care o mînă oarecare varsă un pumn de lumină pe mătasea clipelor fine ; imaginile pornind perforate şi primele clipe ţipînd în despletirea filamentelor, ţipătul bruscînd seara în auzul băieţilor, ţipătul unei fete ţişnind de undeva din spatele lor, undeva aproape liniştea fusese înjunghiată cu-un „ajutor"! şi jungherul se mai împlîntă o dată şi taie disperat sfîrşitul strigătului... aducînd urletul tăcerii ; tăcerea scursă între frînturile celor cîteva gemete, cîrlige care au început să tragă picioarele băieţilor prin timpul cuprins de-a lungul tulpinii şi timpul arătîndu-le o tînără cu faţa brăzdată de plete, o tînără zbătîndu-se-n iarbă cu umerii goi sub laţele părului răvăşit, o copilă zdrobită de braţele muşchiuloase ale unui vlăjgan solid spre care înaintează Alexandru, Marcel n-a reuşit să-şi oprească prietenul şi fiul pescarului avînd un pumn plin cu ajutor, ridicînd braţul îşi opri măciuca, de fier, în capul vlăjganului ; vlăjganul sărind în noapte şi încordîndu-şi braţele, oţelul se ridică în muşchii aflaţi deasupra labelor de boxer cunoscut în tot oraşul pentru braţul învingătorului ridicat deasupra celui învins ; acum fiind doi cei lungiţi la picioarele namilei ; boxerul învingînd şi de data aceasta părăseşte locul lăsîndu-şi adversarii pe iarbă, sub copaci, pe sub copaci coborînd învins de braţele copacilor, învins de copacii printre care a dispărut fata, învins de copacii sub care adversarii lui au rămas inconştienţi să doarmă pînă în zori...

În zori cerul prinde a se limpezi şi lumina începe să plouă printre ramuri, lăţoasă şi mată şi deasă culoarea tulburătoarelor zori; clipele aducînd imagini străine în ochii băieţilor; privirile lui Alexandru se plimbă-n neştire pe crengi şi crengile se scaldă într-o baie tulbure, schiţînd cîte un contur pe un petec de lumină clară care hoinăreşte ca o veveriţă, sărind din ram în ram şi cuibărindu-se în ochiul unui nod situat la răscrucea a două crengi; sugerînd braţele unui tîlhar de lemn avînd picioarele concepute din umerii crengilor-braţe, pe braţul cu scoarţa plesnită; sfîntul ajungînd pînă-n fruntea nodului; nodul avînd un vîrtej în chip de ochi desenat în partea stîngă; în partea dreaptă aflîndu-se o scobitură neagră şi respingătoare, noaptea privită-n orbita unui monstru chior. În clipa aceea s-a luminat Alexandru deşteptîndu-se mirat fiindcă se găsea lungit lîngă cel de lîngă El şi simţind nevoia să-L atingă îşi simţi mîna rece şi ţeapănă, avînd palma moartă din cauza unei nopţi în care a dormit în neştire, toţi anii lui încăpînd în 8—9 ore schiţate pe cele 20 de clipe mate în zori pipăind restul trupului cu mîna rece la douăzeci de ani simţind că se născuse în iarba aceea, lîngă trupul tînărului lungit sub acelaşi copac ridicîndu-se Alexandru se apropie de prietenul lui care mai dormea inconştient de lumina zilei în care Alexandru îşi ajunsese trupul cu mîna de mort ridicîndu-se sub nod cu-n vîrtej de gînduri ajungînd să-l trezească pe Marcel ; în primele clipe lămurindu-i locul în care se găsesc şi cauza din care au rămas să doarmă în casa vieţuitoarelor cu zîmbetul verde. Uitînd să spună „Bună-dimineaţa... !

— Marcel ai briceagul la tine ?

— Nu umblu cu aşa ceva şi, nu văd la ce-ţi trebuie un cuţit... Eşti prea mare să-ţi faci un arc cu săgeata de lemn ca să poţi trage-n golurile lăsate de ciori. La douăzeci de ani un vînător are o puşcă-ncărcată cu experienţe oarbe şi gloanţe adevărate, scoase din pîntecul păsărilor. Cînd scoţi gloanţele foloseşti mîinile amîndouă şi picioarele calcă pe aripile zburătoarei întoarse sub cer cu burta sub palmele tale. Ai auzit tu, poveşti cu lupi de mare dar vînătorii au alte poveşti. Din poveştile cu care îi mint pe alţii învaţă să nu se mintă pe ei. Tu ai curajul să-ncerci tîlcul adevărat din povestea ta ?

— Eu am douăzeci de ani şi n-am nici o poveste fiindcă abia m-am trezit după atîta somn inconştient am dat cu ochii de zori şi... am fost odată ca-n poveşti dar acum sînt fiindcă ştiu că m-am născut în iarbă. Roua s-a şters dar eu am rămas cu genele ude şi privirea limpede. Nu te oblig să mă crezi, spuse Alexandru făcînd un semn în iarbă şi, plecînd supărat, alergă o bucată de vreme după care ajunse acasă şi, căutînd un cuţit, reuşeşte să ia unu de la mama-Dina ; cuţitul servindu-l în copac şi printre copaci în timpul acela răsărind în faţa lui Chiorul ; Alexandru strîngînd în mînă tîlharul de lemn tăiat din copac şi cuţitul întorcîndu-l în faţa Chiorului ; un tîlhar de drumul mare care taie calea oamenilor căutînd să-i năpăstuiască ; Chiorul cu care se întîlnise a doua oară în pădurea de mesteceni cu puţin timp înainte de a o cunoaşte pe Ruxandra ; o tînără plină de farmec ; Ruxy nu făcuse nici un efort cînd îl pusese la adăpost ; mergînd uşor şi oprindu-se la mijlocul spaţiului cuprins între tînărul băiat şi tîlharul chior... Chiorul scăpase cuţitul în iarba pădurii pierzîndu-şi glasul la apropierea ei tîlharul fusese îmblînzit o bucată de drum, dar din cînd în cînd, mai ales noaptea, pornind turbat prin pădure, răsărind în faţa lui Alexandru rămâne în văzul orbitei să-i rînjească bezna clipelor pustiite la drumul mare înghesuind timpul ars în deşert arătîndu-l nesfîrşit pe privirile femeii izvorîte în ochii Ruxandrei.

. . . . . .

Gîndul Ruxandrei rămînînd leşinat şi trupul moale unduindu-se lin cu-n mănunchi de paie în braţe se aşează pe spice atingînd pămîntul cu partea dreaptă şi cerul atingîndu-l cu partea stîngă şi pieptul atingîndu-şi cu firele din braţe...

— Ce faci acum Ruxy ?

— Cînd încep să nu mai fac nimic nu-mi dau seama ce anume reuşesc să fac şi stau... Stau fiindcă timpul se grăbeşte cînd trece pe lîngă mine... mă salută şi dispare înainte de a reuşi să-i răspund. Nu mă mai întreba nimic, dacă nu poţi să opreşti vorbele ; ia un spic în gură, ai senzaţia că te ascultă morţii.

Alexandru a luat un spic în gură şi s-a aşezat între spice, cu-n spic în gură s-a aşezat între spice şi a tăcut. Amîndoi au tăcut fiindcă amîndoi aveau un spic în gură şi cînd grîul e copt, paiele sînt ţepoase; sînt fire ţepoase ca nişte ace care înţeapă soarele stins, soarele adormit ; soarele clipind rece în stele priveşte lumina întunericului, noaptea, la miezul nopţii lumina se arată în razele lunii se arată lumina aşa cum e, există o lumină dulce şi rece şi mai aproape decît lumina în jurul căreia se învîrteşte Pămîntul; lumina care se învîrteşte în jurul nostru, lumina la care nu ne uităm fiindcă adormim de prea multă lumină la miezul nopţii adormim lîngă miezul nostru şi cerul înfierbîntat şi ţintuit în podoabele tăcerii ascultă cum sforăie vîntul, dar n-aude fiindcă freamătă spicele coapte-n tot lanul bate vîntul dar spicele nu urlă şi bobii nu alunecă şi tăcerea nu-i linişte. Cînd liniştea paşte tăcerea nu doarme, tăcerea bîziie; bîziind zboară... Zboară, prin spaţiul rece, aproape de cer, zboară o pasăre neagră; pasărea cerului fiind orice zburătoare; din clipele-naripate se desprinde o cioară şi zboară, filfiind încet înscrie o traiectorie lungă şi, aşezată pe un ciot ; ciotul aflat deasupra Bărbosului stă-nfipt în tulpină prin existenţa Lui dizlocuind locul cuprins în noapte şi oferind o bază sub ghearele zburătoarei ; aflîndu-se ghearele Lui înfipte în scoarţă pe tulpină, sub crengi : ramuri, ramuri şi-n ramuri se aud vînturile şi vînturile hăuie... turbate, nebune şi frunzele se aruncă pe noapte şi fluturînd palide alunecă pe beznă spre Pămînt alunecînd la picioare se aşează în grămada celor moarte se aşează frunzele abia desprinse şi la fel de moarte în clipa cînd zburătoarea filfiind din aripi îşi ia zborul şi zboară departe ; cale de o poştă făcînd cale-ntoarsă într-un singur an, în urma Bărbosului aşezîndu-se... Alexandru scuipă în iarbă pe fulgii unei rîndunici ; o rîndunică începuse să-şi facă cuib într-un mesteacăn, aşezîndu-l între două ramuri înundate de beznă... Ziua la sfîrşitul Lunii ; începuse toamna pe la sfîrşitul lui octombire. Tîrziu începînd să lămurească lucrurile...

— Nu erai singură Ruxy !

— Nu, nu eram singură.

— Erai cu-n bărbat.

— Nu-i adevărat !!

— Minţi !!! Era doctorul, l-am recunoscut după haină...

— Era doctorul dar tu nu ştii cu cine eram, nu ştii pentru că privindu-ne din spate m-ai văzut cu-n bărbat şi nu-i adevărat fiindcă omul avea haina în mîna stîngă şi doctorul purta o cămaşă albă şi curată şi foarte scrobită, aşa de scrobită că nu s-a şifonat cînd ai călcat-o-n picioare.

— N-am călcat pe cămaşa doctorului. Cămaşa fusese zvîrlită pe iarbă de un bărbat plecat să se scalde în vale ; un fluieră-n frunze care schimbase aerul pretinzînd că-l cheamă natura în inima vieţuitoarelor care nu cuvîntă... El ştie toată lumea.

— Ştie toată lumea ceea ce nu se ştie precis niciodată. Am crezut că, dacă nu mă poţi înţelege, ai să-nţelegi cînd îţi explic; Era deajuns ca să putem trăi amîndoi atunci cînd am fi împreună... am fi mereu, prin punctul comun, numai bărbat şi femeie şi fiecare om are nevoie de mai mult pentru a supravieţui singurătăţii. E tîrziu Alexandru... iartă-mă ! Trebuie să plec fiindcă am risipit o grămadă de timp din ziua de azi... nu mă-nsoţi, m-aş întoarce din drum şi dacă nu ne-am rătăci amîndoi... n-are rost să mergem... Tu cînd mergi cu mine eşti...

Se auzi un hohot sălbatic şi din spatele unui mesteacăn, răsărind două braţe, apar palmele Chiorului, pe gura scorţoasă rînjită pe golul beznei, căscat în scorbură... Golul creşte în inima lemnului, Ruxandra lăsîndu-l în faţa tînărului, dispărînd din privirea lui Alexandru şi fugind să scape de tîlharul chior... Hohotind geme frecîndu-şi barba de ţesuturile lemnoase şi, avînd copacul în braţe, Chiorul ride şi geme şi, opintindu-se din răsputeri măreşte golul cu amîndouă mîinile trăgînd de buzele beznei căscate-n scorbură ; mărind golul — ca un uriaş nebun care vrea să cuprindă toată noaptea într-o gură deschisă de zile pe tulpina unui copac tînăr, uriaş şi Bolnav — cu golul bărbatului gura beznei crescuse şi cerînd mai mult omului; Chiorul privea noaptea cu-n petec de piele aşezat pe golul din orbită şi nu vedea nimic, nu-l mai vedea nici pe Alexandru fiindcă ochiul sănătos îşi culcase pleoapa pe scoarţa copacului.

Alexandru ajungînd lîngă Bărbos se uită la ciot şi zburătoarea-şi luase zborul curăţind timpul cu aripa neagră ajungînd la cer...

— Ei, Chiorule ce dracu vrei să faci, ai înnebunit ?

— Vreau să scot copacul acesta din rădăcini fiindcă are o scorbură interesantă şi, asta, pe tine nu te interesează, fac ce vreau eu să fac. E mesteacănul meu.

— Pădurea e a noastră a tuturor !Căruţa şi animalele-ţi aparţin în exclusivitate, dar şi de acelea tot noi se cade să ne îngrijim. Hai bărbosule... tu ştii foarte bine că eşti chior... Măcar pe mine priveşte-mă şi spune-mi unde se află animalele.

— Animalele s-au speriat cînd s-a rupt căruţa. Calul meu a dispărut, îl urmărise Bălanul pe care îl urmărea o roată...

—Şi celelalte unde sînt ?

— Nu ştiu, cred că nu mai există... se vede sus în vîrful acestui mesteacăn, vezi o creangă cu cioc care seamănă a pasăre cuibărită-n norul de frunze... vezi ?

— Las-o dracului că ai urcat destul !

— Prostule ! Cînd văd o figură frumoasă mă caţăr pe mine şi dacă e nevoie stau cu picioarele pe braţele mele şi cu picioarele pe braţele mesteacănului... E frumoasă omule, e frumoasă! Nemaipomenit de frumoasă ! Am s-o fur, dacă nu mi-o dă vîrful am să rod braţul cu dinţii şi după ce o răpesc cerului o aşez pe scoarţă în vîrful golului din scorbura asta şi am să-mi scot opera din pădure, o aşez în nisipul pustiului, fugi din calea mea.

Începînd să se cţere urcă spre cer, urcă neobosit în noapte urcă o gorilă uriaşă urcă-n copac şi printre copaci Alexandru rămas, înlemnit, priveşte un urs care s-a ridicat în două picioare şi stă-n faţa lui mîrîind dureros şi grosolan în acelaşi timp ; timp în care Chiorul, urcînd spre cer după pasărea de lemn, se-ndepărtase de pămîntul pe care-i stătuseră picioarele şi gorila nu mai era animal fiindcă nu mai era nici omul OM; Sus aflîndu-se Chiorul nebun fiind o personalitate bine cunoscută şi, sub aceasta, aflîndu-se Alexandru dezarmat de fiinţa sălbatică, ridicată-n faţa tînărului lipit de copac, cu spatele acoperind golul din scorbura mesteacănului uriaş. Bărbosul fiind un artist, mare sculptor, prelucrînd în lemn figuri interesante din opera naturii, se aventurase mereu, sărind printre ramuri din copac în copac, cu dibăcie ca o gorilă... Scăpase din grădina zoologică şi fugind de oameni se cuibări între două ramuri la inima Bărbosului aflîndu-se sub picioarele personalităţii „CHIORUL" nu-şi îngrijise gura şi neputînd roade braţul pe care creşte-n vîrf figura, Bărbosul îşi împlîntă braţul în trup în aşa fel încît lemnul trecea printre umeri şi coapse şi, ultimul nod, făcîndu-se din labele picioarelor, îl susţinea, cînd, avînd nevoie de palme, trebuie să folosească ferăstrăul sau cuţitul ...nu mai sînt utile; figura aleasă de el rămînînd încă departe de locul în care braţul se clătină-n vînt sub povara trupului său. Aruncă ferăstrăul şi cuţitul şi... Chiorul scoate bricheta ? după ce a înfăşurat braţul cu cămaşa de in ; inul aprins înfăşurînd cu flăcări aprinde lemnul şi arde, arde, arde !!! Copacul începe să ardă în inima lui flăcările cuprinzînd tot mai mult spaţiu aprins creşte în sus şi-n jos... Jos Alexandru ţipă, ursul mîrîie ridicat în două picioare şi gata să prindă-n gheare gorila şi nefiind nici animal şi nefiind om Chiorul cîntă dar nu cîntă nimeni fiidcă şuieră vîntul şi gorila imită cerul scoţînd sunete ciudate şi emiţînd spre Pămînt bucuria şi fericirea disperatului care se scaldă bucuros în flăcări, totodată, disperat că arde de viu pentru figura din ramura-n care-ţi lipeşte braţul... Braţul se rupe şi scăpînd din nou, rămîne-n braţul Chiorului şi nodul fugind de sub picioarele lui... El şi braţul şi opera naturii cad prin flăcări şi, echilibrul fiind pierdut, alunecă prin lumina făcută-n jurul lui alunecînd prin noapte pe stratul de polei aşternut de Lună, undeva departe de lumina flăcărilor crescute-n ramuri, în mijlocul pădurii...

Maidanele nu mai sînt grămezi de frunze ci grămezi de flăcări aşternute la picioarele copacilor, ursul mormăie şi sare pe Alexandru şi căprioarele fug de blănile lor aprinse şi cerbii-şi aprind coarnele căutînd să le rupă în ramurile care le-mpiedică drumul, veveriţele sar purtînd flăcări în locul cozilor stufoase fiind flăcări stufoase prin care guiţă iepurii... şi ochii lor zboară şi toţi fiind numai flăcări se aude pădurea sfîşiată de clipele ceasului în care iepurii dispar şi se-njunghie porcii fiindcă iepurii guiţă, căprioarele fug de blănile lor aprinse şi Alexandru dispare sub blana ursului înflăcărată, Chiorul se scaldă-n focul copacilor ; scoţînd din flăcări un craniu de lemn afumat, avînd în loc de trup rădăcinile mesteacănului în scorbura căruia căscase o gură de întuneric şi-n golul acela, în golul nopţii arde pădurea arde viaţa cu tot ce trăieşte în locul acela arde tot ce respiră şi tot ce nu mai respiră în gura fiarelor, în gura omului în gura vegetală, în gura golfului fiind totul încolţit fiind un haos lătrat de ciini în colţii flăcărilor fiind haosul muşcat de ciini... Ciinii satului, toţi ciinii, toţi oamenii, toate fiinţele sculate din somn la miezul nopţii se apropie lumea de pădure şi pădurea arde, arde, arde şi ochii somnambulilor aleargă prin noapte şi trec prin cimitirul lor în cămăşi de noapte, cămăşile albe şi-n toate culorile galopează inul în beznă mînicile pierzînd palmele şi gulerele pierzînd capetele şi pieptul dispărînd în buzele cămăşilor descheiate... bate vîntul, toamna abia a-nceput şi vînturile au început să hăuie turbate, nebune bat vînturile, au plecat despletite şi oamenii vin de undeva de pe cîmp, trecînd prin cimitirul lor, se apropie de pădure înaintînd mînaţi de nimeni, mînaţi de nimeni şi chemaţi de foc... „Foc !" şi „Foc !" şi focul arde-n pădure, arde pădurea lor şi Bălanul galopează nebun calul botanistei, nechează pieptănîndu-şi coama în franjuri aprinse despletind flăcări, înflăcărate ard gîndurile în vîrful golului din scorbură ard gîndurile Ruxandrei în vîrful mesteacănului ard limbile focului în vîrful pădurii ard clipele arse-n trecutul aprins pe limbile flăcărilor întunericul arde şi arderea urcă la cer, pînă la cer crescînd arderea pădurii... fiindcă Ruxandra-l iubise pe Alexandru şi-l cunoscuse pe Chior ; Bărbosul, scăpînd din pădure, alunecă-n vale cu-n craniu în braţe ajungînd pe nisip, după un ceas de prăbuşire, oprindu-se la Mare rămîne pe nisip.

Pescarul, tînărul în ochii căruia un pescar bătrîn mai privise marea odată, îl recunoaşte pe chior fiind prieten cu Alexandru, fiul pescarului decedat. Apropiindu-se de grămada de carne poleită cu plăgi şi unsă cu scrum ; tînărul pescar ridică singura pleoapă şi, arderea-l îngrozi, fiindcă tînărul priveşte fiinţa aceea şi vede orbita goală şi alta, fiind acoperită cu o plagă lipsită de gene ; tot capul fiind lipsit de păr, iar faţa arătînd o-nchipuire de fum cu creier de funingine şi buzele vinete şi-n zori rînjitor pînă la nisipul argintului căzut pe tîmple.

PETRE STOICA

DE PROFUNDIS (I)

Vecinul cu cap de vulpe cîntă la clarinet
în faţa verandei cu mult portolac dansează
pitici —

sînt clipe duioase nici nu simt
cum în gură mi se topeşte bomboana de
mentă
ciinele îmi linge cu credinţă picioarele

citesc o carte groasă despre îngeri morţii
mă întrerupe bunica îmi aduce agrişe —
în grădină sînt şerpi şi comori îngropate
de turci
aşa îmi spune bunica speriată

este o după-amiază sfîntă şi caldă
curînd izbucnesc duhorile oţetarilor riioşi
ciinele îmi linge cu credinţă picioarele

funcţionarii de la primărie
dorm cu muşte roindu-le pe gură
şi-n somn iscălesc cu cerneală violetă
propria lor avansare

hingherii tîrăsc un cal cu nările pline, de
lintiţă
copiii trag cu praştia în corbii la pîndă
şi corbii se prefac în cenuşă
plictisit frizerul se rade a doua oară
în aceeaşi zi apoi de unul singur joacă
domino

spre seară fulgeră peste munţii din cer
pitpalacul înebuneşte-n trifoi Trenul
aduce o fată studiază canto la conservator
sub pălăria largă zîmbeşte chipul Ofeliei
nopţile se anunţă cu febră

vecinul cu cap de vulpe cîntă la clarinet
beau răcoarea cîmpului Rugineşte Christul
de tablă
între două drumuri : spune-mi
pe care din ele mă pierd ?

DE PROFUNDIS (II)

Mă culc de-abia cînd alţii se scoală
veghiez conclavul morţilor în grădină
Morţii
sosesc din fîntîni din ziduri din poduri Vin
cu foşniri selenare şi pleacă pe aripi de
cocoşi

ascult nechezatul calului zăvorît în pămînt
e-o lungă înjunghiere în inimă
departe cineva respiră greu şi adînc
eu însumi mă înăbuş acum

din eleşteul lunii curg în fereastră bancuri
de peşti
în otrava oglinzii din cameră
peştii plutesc cu burţile-n sus

aud grinzile sărind din încheieturile vechi
prin tavan cad şoareci Liliecii
izbucnesc spre mine ca nişte mici meteori
şi pe muchia streaşinei leagănul leagăn
sprinten
copilul vecinului, mort

soldatul pierit la Piave coboară dintr-un
portret în culori
îmi pune mîna pe umăr şi mă roagă şoptit
să-i dau o bucată de pîine :
n-a mîncat de cincizeci de ani !

se înfiripă zgomote care de-abia înspre
zori
au sînge de zgomote Doamne, scrîşnetul
uşii
este un geamăt al lumii —
nemărturisit şi ascuns în pietre spălate
de foc

şi cînd se scoală cu toţii iar clopotul
anunţă naşterea luminoasă a graiului
şi satul pluteşte în fumul laptelui ars
plec în somn şi purificat mă închid
în fluturii rechemaţi în unghiere

DE PROFUNDIS (III)

Pămîntul grădinii e aşternut cu pene de
păsări şi nuci
ca limba spînzuratului atîrnă tîlvul de gard
pe calmul apei din jghiab
tremură semne cereşti

printre nori apare un zeppelin din vremuri
străvechi
poate-i satana poate-i închipuire
ajungînd deasupra pădurii e numai
o flacără lungă ce-aprinde văzduhul

adevărata noastră lume e curtea acum
dincolo de garduri începe hotarul cenuşii
totuşi din cînd în cînd se mai văd
spini înflorind peste albe cranii de vaci

găleata fîntînii scoate din adîncuri fără
sfîrşit
chei ruginite — sînt chei de la cămările
morţilor
sînt şi cîteva litere strîmbe de fier
din atelierul lui Hefaistos

negreşit vin ploile cu glas de gramofoane
pustii
meşteră pricepută toamna în cimitir
amestecă ţărîna săracului cu ţărîna
bogatului
steme de dalii se topesc peste cruci

şi vine seara cu retrageri timide-n odăi
cei care mai ştiu poveşti spun fapte eroice
despre lupta cu smeii Sfîntul cel Bun
va coborî din icoană să ne apere-n somn

în grajdul bîntuit de şobolani se naşte
viţelul
iată în zori izbucnirile ploii în beznа
pămîntului
seminţele încep să mişte aripi de viaţă
lumină din lumină purtînd.

LIVIU CĂLIN

OGLINZI

Căzut în umbră,
Leagăn de steme şi sfinţi
Aud lupii muşcîndu-se şi caprele
fugind,
Cum cade o veveriţă în norii iernii
Din prăpastie,
Cum aleargă mistreţii ameţiţi de
hăitaşi,
Dar tu făptură iar mă minţi
Dacă ieri în lumina întreagă
Mi-a răsărit din palmă un fluture,
Un leagăn adevărat pentru steme şi
sfinţi
Lupii i-am auzit furişîndu-se departe,
Veveriţa stă acum în bradul ei,
liniştită,
Ca cea mai roşie literă dintr-o carte
Şi pesemne mistreţii sînt ameţiţi
Numai de soare şi fluturi.

MEMENTO

Eu, de vreo treizeci de ani,
Rămîn agăţat de ultimul vagon
Fiindcă n-am vrut să cumpăr,
Ca alţii,
Biletul pe care scrie ora şi locul
Unde se va termina călătoria.
Seara mă crede ochiul cu şapcă
albastră,
Un semafor lipit de ultimul tampon,
Iar ziua nu poate vedea călătorul
clandestin
Din pricina hainelor prea albe
Sau îşi închipuie că e o simplă iluzie.

Dar mie mi-e frică de clipa
Cînd mă va prinde
Şi va trebui să cobor fără veste
Într-o gară necunoscută
Avînd, sînt sigur,
Forma unei clepsidre răsturnate

REMEMBER

pentru El. G.

Uitaţi-vă cît de înalt sînt,
Puneţi-vă dacă vreţi ochelarii de soare,
De puţine ori mă puteţi vedea în
lumină
Ţinînd pe genunchi Cum vă place
Şi pe Shakespeare scriind pe
genunchii mei
Sonetele cu fiinţa efemeră, androgină.
Nu este, să ştiţi, vreo diferenţă de eră
Atîta vreme cît şi-a găsit în mine
o slugă.
E drept, nu port ca atunci
părul tuns pe frunte, nici glugă,
nici ghete cu bumbii de aur,
dar în pumn ţin aceeaşi batistă
deşi întîmplarea înşelătului maur
spun sincer, e frumoasă,
numai că pe genunchii mei el a
făcut-o
altfel, mai tristă
(asta nu o mai ştiţi !)

O ce bine, voi nu vedeţi pînă aici,
nu-mi vedeţi faţa
soarele vă usucă lumina
şi luna sub nori e masa mea de scris
aşezată pe genunchii lipiţi.
Nu plîngeţi arbori,
la voi mă gîndesc, va veni primăvara
peste cîteva zile
Şi eu ?
Eu ?
Să-i las pe alţii cu întrebările astea
Chiar pe Caliban,
Bufonii să vină, să cînte
Cum vă place.

DAN MUTAŞCU

DUPĂ STRIGAREA MEZINULUI

Cafas de gesturi
şi cafele
cînd sinii ascuţiţi ai armencelor
mai clatină caişii.

şi oricît s-ar rostogoli
capul ciinitului Paşă
şi oricît s-ar coji caimacul singelui,
ierbar de strune
îl va-mpinge ca pe-un acru stup
dincolo de vorbele vărgate
printre broaşte riioase
şi luceafărul de seară.

IEREMIADA

Ştiu biliardul frunzelor
peşte vocile noastre,
În oraşul algebric de osii şi oameni,
În oraşul cu animalele care au senzaţia
Destinului,

Ştiu paşii moi, de bariu împăienjenit,
artezianul sînge,
şi-apoi phitagoreicele frunze,
pe care toamna le ciocneşte de flautul
Universului.

ARHIVA ARGHEZI

Traductibil? Intraductibil?

Norocul artelor nescrise este că se pot înfăţişa singure omului de pretutindeni. Pictura, muzica, arhitectura, pot trece din mîinile artistului şi din atelierul lui în faţa opiniei publice direct şi nealterate.

Din păcate în literatură, dacă nu se naşte într-o ţară care şi-a impus limba în cultura universală, scriitorul ca să fie cunoscut în afara ţării lui, are nevoie neapărat de un tîlmaci. Dacă tîlmaciul este pe măsura inteligenţei şi sensibilităţii scriitorului, traducerea este ea însăşi o operă literară.

Tudor Arghezi a scris 70 de ani în românește. Calitatea şi valabilitatea literaturii lui, stabilită în timp, precum şi prezenţa ei activă în cultura noastră, a stîrnit interes şi pentru traduceri şi traducători.

Din iniţiative particulare, din dorinţa unor cercetători şi iubitori ai limbii româneşti, graţie unor împrejurări editoriale fericite, literatura lui Tudor Arghezi a căpătat unele asemenea echivalenţe.

„Arghezi e intraductibil!" a decretat însă într-o zi o voce, cu imediate ecouri mărunte în jurul ei... „Arghezi foloseşte expresii ce nu pot fi transpuse într-o altă limbă" au preluat mai apoi, universitar, alte voci ducînd ideea pe făgaşul unor explicaţii doctorale şi de aşa zisă competenţă critică în literatură. Buruiana a făcut rădăcini şi prin locurile unde relaţiile editoriale şi culturale stabileau contactele cu ţările interesate de limba noastră... Era unul din procedeele vecine cu altul care a creat de multe ori distanţe şi goluri între oamenii de cultură şi Arghezi, pe care voiau să-l cunoască personal. Pînă într-o zi cînd întîmplător altcineva decît „protocolul oficial" scriitoricesc a dat un telefon, la care a răspuns chiar Arghezi. —„Ştim că sînteţi foarte bolnav, dar un oaspete de peste hotare ţine mult să vă cunoască... Ne-aţi permite să..."

— „Firește... Sînt bolnav pentru mine, dar pentru musafiri sînt întotdeauna gazdă primitoare"...

Aşa au venit, în casa din Şos. Aviatorilor, Doamna Rita Boumi Papa, Iannis Ritsos, o echipă a televiziunii franceze, reporterul belgian Croes, poetul Karel Jonckheere şi alţii care au valorificat întîlnirile cu Arghezi la nivelul culturii europene. Cu unii dintre ei există şi fotografii pe lîngă unele note asupra discuţiilor, alcătuind în parte ceea ce azi se intitulează „Arhiva Arghezi".

— „Mă consider obligat să fiu primitor mai întîi din spiritul gospodăresc pe care-l moştenim în sînge de la tătînii noştri şi apoi ca unul care am zmîngîlit hîrtia zeci de ani, cred că nu fără folos pentru noi şi pentru alţii"...

E poate interesant de ştiut că volumul intitulat „Cîntare omului" apărut în limba suedeză, se datoreşte unui om care s-a străduit să înveţe bine românește, după spusele lui, pentru a-l putea traduce singur pe Arghezi: Arne Häggqvist... Nu e de neglijat nici cazul traducerii în franţuzeşte a versurilor cuprinse în volumul editat de Seghers la Paris. Poetului Luc-André Marcel prezentîndu-i-se o serie de versuri ale cîtorva poeţi români, el a selectat la lectura traducerii brute o serie considerate mai apropiate de sensibilitatea publicului cititor francez şi care l-au emoţionat şi pe el cel mai mult. La sfîrşit a căutat autorii: a constatat că toate erau ale unuia singur, Arghezi!

„Arghezi e intraductibil": efectul acestei păreri dublate, se pare, de unele interese la apariţiile în lume a unor contemporani, este resimţit cu prisosinţă. Dar, apar iniţiative peste hotare care infirmă această situaţie. De pildă în Italia aşteaptă de cîţiva ani o bună traducere a **Cărţii cu jucării** şi a volumului **Prisaca**, a doamnei Rosa Del Conte, autoarea şi a unor temeinice studii, **Mihai Eminescu o dell Assoluto** şi **Invito alla lettura di Arghezi** (de ce oare librăria bucureşteană specializată în cărţi străine nu oferă publicului nostru şi aceste volume pe lîngă altele de scriitori români tipăriţi în străinătate!?) O convorbire oficială între Domnia Sa şi redacţia noastră care rezolvă convenţiile respective, a rămas subit, cam de mult, fără urmare...

Cu prilejul întîlnirii internaţionale a lingviştilor la Bucureşti, cîţiva invitaţi au căutat în librării pe Eminescu, Sadoveanu, Blaga, Călinescu, Arghezi, în limbi străine. Nu i-au prea găsit nici pe românește... Fenomenul, se vede, nu e limitat, deşi ceilalţi încă nu au fost gratificaţi cu calificativul „intraductibil"!

Mărturisesc sentimentul de amărăciune pe care l-a avut tata în ultimii ani vis-a-vis de problema traducerilor marilor noştri scriitori şi cărturari, negăsiţi prezenţi în vitrinele librăriilor din străinătate.

— „Golul nu e numai în rafturi, îmi spunea acum vreo doi, trei ani, într-o librărie geneveză. Parcă ne-ar fi frică să ne măsurăm proza şi poezia cu literatura franceză, germană sau italiană. Luceafărul lui Eminescu e necunoscut cititorilor de limbă franceză la care ar găsi frăgezimile sufleteşti necesare înţelegerii lui... Agîrbiceanu, care e un mare prozator, e total ignorat peste hotare, ca să uit că nu e tipărit nici la noi acasă... Avem o literatură bună care merită să intre în mîinile cititorilor cîtorva limbi universale... Ar trebui să avem ediţii multe şi felurite, nu numai aşa zisele „antologii" care ne reprezintă prea puţin... Iniţiativa de a se tipări la noi ediţii în limbi străine e binevenită, dar e foarte limitată... Ne-ar trebui o reţea de propagandă a literaturii şi artei care să ţină legătura cu toate marile edituri, reviste şi ziare din lume... Presimt că va veni o zi cînd cultura românească, începînd cu cîntecul pe fluier şi Miorita, pînă la cei mai proaspeţi purtători de condei, penel sau compas, va birui în lume. Dar pentru asta toţi sîntem datori să facem cîte ceva, dezinteresaţi, de bună calitate, fără vanitate, cu dragoste şi admiraţie pentru poporul românesc... Cultura noastră trebuie să circule cu tot ce are ea mai bun şi asta cît mai repede şi cît mai mult"...

BARUŢU T. ARGHEZI

Vestitorul

Mai spune Vestitorul: „Lipseşte rînduiala.
„Ca să pornească bine, se-ncepe-ntîi cu şcoala.
„Cu toate că noi nu ştim nici iscăli citeţ,
„Cultura, cum îi spunem, la noi e-n mare preţ.
„Atîta doar, condeiul şi gîndul să nu sară
„De marginea plăcută stăpînilor pe ţară.
„Că nu este nici carte aceea, nici cultură,
„De pildă, care nu ştii: te laudă, te-njură?
„Cultură-adevărată e-atunci cînd orice zice
„Şi face stăpînirea e bine şi ferice.
„O bună rînduială, se vede, niciodată
„N-aţi zis că e şi dreptul obştesc la judecată.
„Cu număr, cu ştampilă, citaţii şi dosar.
„Sînt fericiri, în viaţă, de care n-ai habar,
„Cînd ai trăit sălbatec, de capul tău, nedus
„De mînă, părinteşte, blajin sau luat pe sus.
„Noi v-arătăm anume,
„Cîte chemări şi roşturi avem, de sus, pe lume.
„Ce datorii ne-apasă şi ce dregătorie,
„Pe ranguri, ni se cade în noua-mpărăţie.
„Zic, deci, judecătorii de pace şi de pîră:
„În ce netrebnicie el mintea nu şi-o viră?
„Lor sarcina de frunte
„Le stă în purificarea mărunţi-o amănunte.
„Cătînău-le gîlceavă celor ce ai să-nfrunţi.
„De nu se lasă-n voie, te duci şi îi denunţi.
„Iei pildă de la lupul din fabulă şi miel,
„Că-i tulbure piriul, păscînd mai jos de el.
„Şi vinovat că moşul, străbunul lui, pe-al tău
„L-a cîrtevit odată şi l-a vorbit de rău,
„Sau poate, mai curînd,
„C-ar fi avut de gînd.
„Ascuns după perdele, vecinul, pe-ndelete,
„S-asculte cu urechea lipită de părete.
„Cu-o şoaptă cu o cheie furişă cu mai bag
„Să dau nebănuite secrete în vileag.
„E-o vină şi aceea că-n timpuri fericite,
„Găseşti de trebuinţă vorbire pe şoptite.
„Cu-o şoaptă, ca o cneză străveche-a timpul nostru
„Şi dezgropată-aiurea, poţi întregi un morminte.
„Că lese capu-n coadă sau altuia-i e coada,
„Nu supără pe nimeni, îei tîrgul cu grămada.
„Din toată întîmplarea înveţi ce-i o pricină

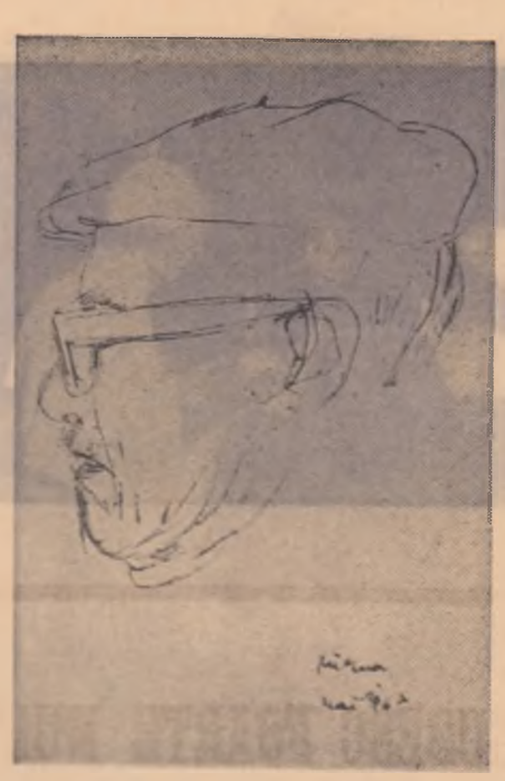

„Deprinderea sporeşte şi prinde rădăcină.
„O viaţă fără pricini e-o viaţă ca de vită
„Şi nu poate să fie, ca oamenii, trăită.
„Începe numai una şi vezi că vin o sută:
„Te dedulceşti pe-ncetul, deprinderea-i făcută.
„Aduci la judecată pe cine vrei, tiriş.
„Pirit din pîră-n pîră, ajungi şi tu piriş.
„Bărbatul pe nevastă, nevasta pe bărbat
„Se scuipă-n priveliştе, scuipînd şi-un advocat.
„Părintele-şi pîrăşte odrasla: nu te mire
„Că s-a sculat odrasla, şi ea, la moştenire.
„Doi soţi se plîng că socrul bogat e un năuc:
„Un procuror şi-un medic îl vîră-n balamuc.
„Pînă acum domneşte prostescul obicei
„Ca-mpricinaţii să se împace între ei.
„Tot ei se-nfruntă, unii şi tot ei se şi-mpacă.
„Dreptatea-i pentru dînşii o glumă şi o joacă?
„O pricină se-mparte-n destoinicii mai multe:
„Unii-s plătiţi să-ntrebe, alţii sînt puşi s-asculte.
„O pricină nu poate să-nceapă fără cod,
„Dosar, grefier, arhivă, registru şi aprod.
„Un om în toată firea e greu de înţeles
„Să n-aibă-n an odată cu-ai lui niciun proces.
„Se poate, cetăţeanul să nu stea niciodată
„Cu viii sau cu morţii, aduşi, la judecată?
„Să nu fie o dată măcar legat şi-nchis?
„Învaţă legea, frate, că vei avea de scris!
„Să nu-ţi rămîie goală nicio hîrtie albă.
„Decum îţi cade-n mînă o foaie, fă-o jalbă.
„Nici n-ai să simţi că viaţa, cu pana care scrie,
„Te-mbogăţeşte, fraged, cu-o nouă meserie,
„Căci orişice tocmeală-i plătită cu dobînzi
„Şi, cînd pîrăşti pe semen îl drămuieşti şi-l vinzi
„O ţară chibzuită e-aceea care are
„Mai multe temniţe decît spitale şi altare.
„Pot să mai fie neamuri atît de păcătoase,
„Să nu-şi dea socoteală de noile foloase?
„Treziţi-vă-n lumina cea nouă: nu vedeţi
„Că viaţa vi-i lipsită de mii de frumuseţi?"
„Unul de-alături zise, că-l apucase mila:
„Au dreptul, bieţii oameni, să-nveţe cu de-a sila".
(din caietul albastru)

Tudor Arghezi

TURNUL BABEL (serie nouă) de NEAGU RĂDULESCU

Beţia monotonă de idei

Unui critic — nu de plăcută amintire — susţinător vehement pînă mai ieri al literaturii de trei lulele şi-al seminţelor de dovleac la cornet, nu-i surîde deloc pamfletul, ironia, satira şi cam tot ce este puţintel mai ieşit din comun decît cenuşiul cotidian. Cred şi eu:

Dumnealui nu scrie articol — şi-n ultimul timp trebuie să recunoaştem cam prea des şi ostentativ — în care să nu strecoare printre rînduri sfaturi blajine şi foarte duhovniceşti, împănate discret pe la încheieturi cu destulă perfidie.

Mai întîi, dumnealui, apostolul, susţine că e recomandabil să se lupte numai cu ideea. Absolut numai cu ideea. Să se apuce ideea zdravăn de un capăt şi să se lovească de pereţi pînă cînd ameţesc şi pereţii, şi cititorii şi războinicul ideolog.

Din atît impresionant morman de tristă experienţă şi maculatură cavalerul înzăoat în peticile ideilor care va să zică n-a învăţat nimic. Nici măcar că cititorul obişnuit fuge răutăcios atunci cînd se zăpăcesc pereţii numai cu bubuitul ideii. Să propovăduieşti ideea atunci cînd tu nu ai nici una şi cînd nu eşti mînat decît de o singură idee fixă (de a te menţine la suprafaţă şi de a nu ţi se duce la fund scăunelul montat cu colac de salvare dedesubt), e lamentabil. Cum e la modă cuvîntul „test" — test politic, test electoral, test economic etc. — am propune şi noi spre lămurirea definitivă a zelosului şi recentului apostol, un test cultural. Cîţi dintre bunii noştri semeni, cumpărători de carte, cititori de recenzii, ziare de informaţie, rubricuţe, cronicuţe, reviste literare, reţin numele şi opera sa?

Sînt sigur că cei mai mulţi nici n-au idee — de numele acestui ilustru critic care combate, combate totuşi de atîţia ani, boxînd cu propria sa umbră, ameţind incurabil în jurul propriului său zbucium şi-al propriilor sale cotonoage. Narcisism în oglinjoară de doi lei sau chiar într-una oferită gratuit, împreună cu o scrumieră de nea Ion Dulămiţă, scriitorul, de la Loto-Pronosport. Dar tot dumnealui, apostolul, mai declară că nu-i surîde nici jocul de cuvinte. Cred şi eu!

Să fim cît mai sobri şi cu gulerele scrobite totdeauna la o spălătorie de lux.

Cuvintele sînt făcute să le sorbim cu linguriţa ca la grijania străbunilor: bietele cuvinte să le păstrăm numai pentru lozinci şi autocritică. Să scriem, fraţilor condeieri, cum văzurăm, numai cu idei şi despre idei, despre care n-avem de loc idei. Să nu ne înţeleagă decît încă trei critici solemni, doi poeţi traducători din toate limbile şi dialectele lumii şi să ne interpreteze la realele noastre valenţe major freudiste, cîţiva onirici însărcinaţi cu numărătoarea castanelor pe bulevarde.

Haida, de, domnule critic, nu te mai demachia şi costuma cu altă hăinuţă estetică, în văzul lumii!

Noi, ăştia puţini, te ştim şi te cunoaştem cum circulai de obicei. Ce îţi veni? Nu mai încerca să încorsetezi viaţa literară. Ai încercat destul şi credem că te-ai lămurit. Nu te citeşte nimeni. Nu te cunoaşte nimeni. Şi ce e mai grav, nu te iubeşte nimeni.

Comandă-ţi un soclu, un stoc considerabil de „Extraveral" şi stai liniştit pe parcela ta. Căci ori cît te-ai strădui, nu te mai ia nimeni în serios, nici noi aceştia foarte puţini care ţi-am suportat ifosele. Regretabil însă e că pînă la vîrsta dumitale, — duh al monotoniei şi al lipsei de sare — n-ai învăţat că nu poate să existe: „horă fără chiuituri, somn fără vise şi beţie numai cu sifon sau apă de Căciulata"!

Urmaşul lui Daumier

În 1808 se năştea la Marsilia, purtătorul lozincii proletariatului francez „a trăi muncind şi a muri luptînd", Honoré Daumier. Exact peste o sută de ani, în 1908, se naşte la Paris Jean Effel.

Spiritul de frondă proverbială şi de ironie al poporului francez, îşi dă mîna astfel peste arcul de triumf al unui secol, iar versurile destinate de Baudelaire portretului lui Daumier, par a fi scrise pentru modernul nostru contemporan Jean Effel.

„C'est un satirique, un moqueur;
Mais l'énergie avec laquelle
Il peint le Mal et sa séquelle
Prouve la beauté de son coeur"

Semnîndu-şi desenele sale satirice cu o coroniţă de premiant, parcă nimb şi simbol al umanităţii, Jean Effel şi-a înscris de mult numele între marii caricaturişti ai lumii. El a ştiut cu o pană năzdrăvană, înmuiată totdeauna în umor şi poezie, să descreţească fruntea îngrijorată a Omului dar să şi lupte pentru drepturile şi liniştea acestui OM. Înainte de a fi un redutabil artist, un demn urmaş al lui Daumier, al aceluia care a scos arta în tumultul străzii, Jean Effel este unul din cetăţenii de onoare ai Republicii Franceze. Laureat recent cu premiul Lenin pentru pace, caricaturistul francez a declarat: „Premiul Lenin pentru pace este a doua mea decoraţie. Prima a fost crucea de război. Aş putea spune că sînt două momente din aceeaşi luptă: cu revolverul contra nazismului, cu peniţa pentru Republică şi pace".

Foarte instructiv pentru numeroşi contemporani a căror artă (cu „a" foarte mic) nu serveşte la nimic, nu visează nimic, şi care totuşi sînt convinşi că lor li se cuvine totul,

Din dulcele tîrg...

Din dulcele tîrg al Ieşilor, din care pe vremuri Ion Ghica şi Alecu Russo ne aduceau în afumata Capşă a Capitalei, totdeauna cîte un înflorit ram de cais, iar neastîmpăratul Păstorel cîte-un transport de supărători scaieţi culturali şi politici, puşi pe notele catrenelor, ne soseşte acum, în fiecare duminică dimineaţa, săptămînalul „Cronica".

Avem, deci, în fiecare duminică, o fereastră deschisă spre soarele Moldovei, mai ruginiu şi mai altfel parcă decît pe alte coclauri ale ţării.

Scrisă viu şi cu talent, revista abordează totdeauna o problematică variată, prezintă interesante şi foarte moderne anchete şi în paginile sale nu se întîlnesc (cum se întîmplă la capitală uneori) fenomene de cameleonism literar de circumstanţă. Îl savurăm cu plăcere pe N. Irimescu în „momentele" sale şi avem impresia că este unul dintre aceia care nu ascultă sfaturile de bufniţă şi căldăruşă literară de la parohie, companie şi pluton. Ne place că dînsul iese la paradă cu trîmbiţă şi unelte proprii de suflat, evitînd piculina împrumutată din rastelul muzical al cancelariei.

Bravo!

Ne vom trimite prietenii — destui de mulţi, vă rog să ne credeţi — la chioşc să cumpere „Cronica".

O întîmplare cu strigoi

Şapte. Stau plictisit pe culoar. Şi aştept. Din nou şedinţă. Iremediabilă şedinţă.

Se aude de dincolo de uşă, un glas cutremurînd ferestrele, trosnind, izbind circular, fără menajamente. E desigur vocea Balaurului. Femeia de serviciu dormiteză lîngă o cană cu apă şi numeroase pahare pline, destinate nervosului secretar de redacţie care suferă de răgunchi şi e în stare să sece numai cu vederea o fîntînă.

Şi cum începe să mă fure şi pe mine visul şi aţipeala, aud parcă deodată, prin perete, nişte ciudate ciocăneli ca şi cum aş fi contele de Monte Cristo, zăvorît într-una din celulele faimoasei închisori.

Ciulesc urechea, căutînd să mă trezesc definitiv şi încerc să percep cu atenţie, foarte grijuliu, sensul acestui alfabet Morse. Vine din sala şedinţei? De unde! Acolo se aude clar glasul Balaurului.

Mă apropii din nou de perete şi încerc mai atent să descifrez misterul.

Sînt fără îndoială nişte semne. Uneori discrete, alteori alarmate. De nu m-aş afla pe culoarul „Luceafărului", ci în California, aş presupune că sînt într-adevăr nişte S.O.S.-uri extraterestre transmise de nişte enigmatice farfurii zburătoare.

Dar sînt la „Luceafărul".

Mă apropii de Maria, zgîlţîind-o:

— Tanti, nu auzi nimic?

— Ce să aud? Domnu Barbu, tipă la corectoare.

— Numai atît? Nu ţi se pare că parcă e un fel de cutremur?

— Doamne fereşte! Nu simt nimic!

— Ia fii atentă! N-auzi nişte semne ciudate prin pereţi?

— Fugi domnule, d-aici că ţi se pare. Ce dracu, să aud? — şi plasîndu-şi din nou bărbia în palmă, continuă să tragă la fit cu voluptate din servici. Mai m-am fîţîit pe culoarul pustiu, văduvit de costelivi poeţi din cauza interminabilei şedinţe şi m-a cuprins puţin groaza. Nici o părere! De prin pereţi se percepeau precis nişte ciudate bocănituri şi semne cifrate. Evaziv, parcă şi nişte frînturi de frază: tovarăşi! Vă rog! Dragii mei, vă rog..

M-am închinat, îndreptîndu-mă grăbit spre ieşire. Nu era lucru curat. Sau redacţia era bîntuită de strigoi, sau eu o luasem razna de atîtea onirisme îngurgitate în ultimul timp. Am plecat deci, să-mi schimb pe bulevard, pe sub castani, gîndurile şi obsesiile.

La opt m-am întors.

Femeia de serviciu tot dormea, păzind sticla de apă şi paharele. Balaurul îşi continua în şedinţă peroraţia şi — închipuiţi-vă — de prin pereţii redacţiei parcă mai insistent, parcă mai extraterestru, se distingea tot mai stins, disperatul alfabet Morse al strigoilor.

Am înlemnit! Cine o fi atît de revoltat de dincolo? Vasile Alecsandri, Eminescu, Macedonski, Arghezi?

Şi cum s-a terminat şedinţa m-am năpustit spre Dinu Săraru, acaparîndu-i în timp ce sorbea toate paharele cu apă de pe masă.

— Domnule, l-am zgîlţîit de umeri, se întîmplă ceva ciudat aici în redacţie?

— Ce e? Şi eu nu ştiu nimic!

— Cum ce e? Păi n-auzi?

Într-adevăr se auzeau acum distinct nişte bocănituri. Grijuliu secretarul de redacţie s-a informat pe loc la femeia de servici.

— Repară vreunii de la I.L.L.?

— Ce să repare! Repară la mine, acasă, la podul Sfîntul Eleftherie.

— Ce dracu o fi asta, atunci?

Ca şi cum ar fi detectiv de meserie, cronicarul dramatic al Luceafărului s-a încruntat pe sub sprincenele sale ca două mustăţi de haiduc, şi concurîndu-l pe Louis de Funès, şi-a cîrmit făptura agilă pe un culoar cam dosnic.

— Aici cred că se află misterul!

— Acum ciocăniturile se auzeau mai clar şi parcă prin pereţi răzbătea un glas stins suspinînd ca în legenda Meşterului Manole.

— Domnilor, dragi tovarăşi...

Detectivul s-a oprit cu mîinile în şolduri, zbîrlit şi floros în faţa W.C.-ului.

— Alo!

— Alo! — i s-a răspuns de dincolo de uşă.

— Cine eşti acolo? — a somat de data aceasta ferm, inchizitorial, secretarul nostru de redacţie. Răspunde imediat!

— Un poet! — a suspinat de dincolo.

— Care? Ce poet? Şi spre mine, discret: să ştii că e, Teodoroi, şeful şcolii păsărica paranoică! Care, n-auzi răspunde!

— N-am nume, că nu am publicat nimic.

— Lasă glumele. Care eşti acolo? Teodoroi?

— Nu.

— Picu? Ştiu că eşti glumeţ. Lasă glumele. Ieşi!

— Nu sînt Picu!

— Tudor George, tu eşti?

— Nu. Nu sînt nici el!

— L-am prins! Să ştii că e de la „Gazeta literară" — m-a informat cu palma la gură, discret improvizatul Louis de Funès. De-aici ne spionează ăştia!

— Care eşti tu ăla, ieşi, n-auzi, imediat!

— Imposibil, căci m-am blocat. Nu funcţionează clanţa. Domnilor, care sînteţi dumneavoastră, dragi tovarăşi, vă rog din suflet, daţi-mi drumu căci de la ora patru stau închis aici şi nu-mi deschide nimeni. Bat, mă rog, implor. Nimic. Domnilor, dragi tovarăşi...

Cînd i-am deschis în fine uşa ne-a fost dat să vedem într-adevăr o figură nouă. Nu-l mai zărisem pe la redacţie. Era ud leoarcă de atîta zbucium.

— N-am nume, mă scuzaţi, a lăcrimat el, căci n-am publicat încă nimic. Să vedeţi ne-a lămurit viitorul aspirant la glorie. Am venit să aduc nişte versuri. De emoţie, m-a apucat stomacul fiindcă eu sînt foarte sensibil de cînd eram mic la stomac. Am intrat acolo şi acolo am rămas, căci dumneavoastră aţi început şedinţa. Ce mă fac oare acum? Sînt nenorocit, compromis. Nu mă mai publică nimeni şi măcar n-am apucat să-mi fac un nume! Să-mi fac un nume în cetate!

„IUBESC FOARTE MULT ȚARA DUMNEAVOASTRA"

a declarat

SANCTITATEA SA PAPA PAUL al VI-lea,

cu prilejul unei audiențe acordate

colaboratoarei noastre Adriana Kiseleff

Mă aflam de cîteva zile la Roma, venind de la Paris. Oricît de multe ni s-ar părea că știm despre acest oraș, atît de strîns legat de începuturile istoriei noastre, de originea poporului român, prima întîlnire cu Cetatea Eternă îți prilejuiește emoții copleșitoare. Este aproape imposibil de descris sentimentul pe care-l încerci pășind prin acest uriaș muzeu, unde la fiecare pas te întîmpină vestigii ale unui trecut zbuciumat și glorios — opere de artă nepieritoare.

În cercurile politice și culturale ale Romei era încă vie impresia profundă produsă de vizita în Italia a Președintelui Consiliului de Miniștri al României, Ion Gheorghe Maurer, și a ministrului afacerilor externe, Corneliu Mănescu, — vizită ce reprezintă o importantă contribuție la dezvoltarea relațiilor bilaterale româno-italiene, la consolidarea păcii și la destinderea internațională.

Profitînd de acest climat deosebit de favorabil țării noastre, ca și de faptul că, în timpul vizitei la Roma, delegația guvernamentală a țării noastre a fost primită la Vatican, am solicitat audiență Sanctității Sale Papa Paul al VI-lea ale cărui eforturi îndreptate spre asigurarea înțelegerii între oameni, indiferent de naționalitate, convingeri politice sau credințe religioase, a unei păci trainice în întreaga lume, sînt bine cunoscute.

Cu prilejul celei de-a VI-a sesiuni a lucrărilor Consiliului General al Comisiunii Pontificale pentru America Latină (COGEAL), Sanctitatea Sa Papa Paul al VI-lea a întrunit, în cadrul unei audiențe speciale, pe reprezentanții principalelor DICASTERE ale Curiei Romane, ai episcopatelor Americii Latine, printre care monseniorul Albertino Casaroli, secretar al Consiliului SACREI CONGREGAȚII pentru Afacerile ECLESIASTICE EXTRAORDINARE, cît și a unei mari părți din Episcopatele Europei și ale Statelor Unite ale Americii de Nord.

Sanctitatea Sa Papa Paul al VI-lea a creat acestei întîlniri un cadru intim, exprimîndu-și părerea asupra unor importante probleme care frămîntă opinia publică mondială. În această împrejurare, Sanctitatea Sa a primit în audiență, în Aula Delle Benedizione, un foarte restrîns număr de persoane, printre care și semnatara acestor rînduri.

Nu-i greu de închipuit emoția care mă stăpînea în momentul în care mă găseam în imensul Vatican ce domină cu măreție întreaga Cetate Eternă, strîngînd în mîini odorul pe care-l pregătisem : o bisericuță strămoșească, sculptată în lemn cu inegalabilă măiestrie de un meșter popular din Țara Oașului, pe care am oferit-o Sanctității Sale, pe o frumoasă fotă românească.

Cînd i-am înmînat acest simbolic dar, Sanctitatea Sa a exclamat impresionat :

— E pentru mine această bisericuță ?

Mulțumindu-mi cu căldură a adăugat :

— Am primit, de curînd, cu mare plăcere, vizita Președintelui Consiliului de Miniștri al României, Excelența Sa Domnul Ion Gheorghe Maurer, și a Excelenței Sale Domnul Corneliu Mănescu și sper într-o bună și largă colaborare cu România.

De altfel, dumneavoastră ziariștii — a adăugat cu blîndețe Sanctitatea Sa — **cu pana pe care o minuiți, aveți marea misiune de a sprijini acțiunile de apropiere și bună înțelegere între popoare.**

Apoi, accentuînd cu ton de mesaj, cuvintele :

— Iubesc foarte mult țara dumneavoastră și vă rog să transmiteți aceste sentimente poporului român — a încheiat Sanctitatea Sa Papa Paul al VI-lea, strîngîndu-mi mîinile cu căldură

Roma, 1968

lirică franceză

FRANCIS JAMMES

Rugă pentru a ajunge cu asinii la rai

Cînd voi pleca spre tine, o, doamne-al meu, să faci
Să fie-o zi de praznic pe cîmpuri și să-mbraci
În colb de aur holda. Vreau încă de pe-acum,
Așa cum mi-e dorința, să îmi aleg un drum
S-ajung la rai. Acolo și-n plină zi ard stele.
M-oi sprijini-n toiagul din urmă-al vieții mele
Și la asini m-oi duce și le voi spune : — Eu
Sînt Francis Jammes, prieteni ! La Bunul Dumnezeu
Pornii de dimineață, că-n țara lui nu-i ham
Nici bici și-aș vrea alături de mine să vă am
Pe voi, nefericiții asini, ce-ați fost sorțiți
Să dați din cap într-una, tăunii să-i goniți !

Vreau să apar o, doamne, la pragul milei tale,
În mijlocul acestor sărmane animale
Ce-nțepenese, de-odată, pe scurtele copite
Și te privesc duioase, cu capete pleoștite.
Urmat voi fi de-o mie de lungi urechi, atunci —
De cei cîți se spetiră, împovărați de munci,
Ducînd în circă sarici, bidoane și găleți.
Purtînd la bîlci căruța cu saltîmbancii beți ;
De cîți în iarmaroace au tras un cărucior,
Cu măturici de paie și lăzi de cositor ;
De-asinele cu pîntec umflat ca un burduf.
Ce își ascund, zadarnic, în groaznicul năduf,
Sub fețele murdare, al rănilor puroi —
Căci muștele — totuna, — se-abat pe ele roi.

Fă, doamne, ca la tine să vin cu-acești asini,
Heruvii să ne poarte prin sfintele-ți grădini
În care-s ape line și poamele gustoase
Și roșii cum e carnea fecioarei bucuroase.
Iar cînd va fi privirea-mi s-o plec în unda-ți clară,
Fă, doamne, și-al meu suflet tot un asin să pară
Ce-și oglindește-n taină sfioasa sărăcie
În limpedea și sfînta-ți iubire pe vecie !

Elegia XIV

Tu îmi spuneai : Iubite ! — Iubito ! îți spuneam.
Ninge ! spuneai și : — Ninge ! Spuneam privind pe geam

— Încă... spuneai și : — Încă... și gura mea spunea.
— Așa... spuneai și gura mea ingîna : — Așa...

Iar mai tîrziu : — Pe tine cît te iubesc ! Mi-ai spus.
— Eu și mai mult pe tine ! îți răspundeam. — S-a dus.

Spuneai, Frumoasa Vară ! Eu : Toamna e-n pridvor !
...Dar vorbele-și pierdură asemănarea lor.

Și a venit și ziua aceea, în sfîrșit,
Cînd m-ai numit pe nume : — Prietene iubit !

(Din Vasta Întomnare era doar un ecou !)
Și-ți răspundeam : — Repetă ! Vreau să aud din nou !

După amiază

În dup-amiaza unei duminici, pe lumină,
Cînd încă-i cald, iar boaba de strugur este plină,
La o bătrînă fată m-aș vrea, la țară, oaspăt
În casa ei, în care e totul alb și proaspăt
Ca neaua rufăriei întinsă pe frînghie.
Aș vrea să văd în curte grămada aurie
De pui, lîngă fîntînă, și tot atunci să iasă
O zveltă fetișcană să stea cu noi la masă,
Ar fi să ne îmbie, cu dulci arome, minta
Și rumenă, din carnea de porumbiel, plăcinta
Apoi, toți trei, cafele vom bea. Și după cină,
Vom pături în grabă șervetul ca-n grădină
Să mai vedem frumosul răsad de varză creață.

Ne va lăsa bătrîna numai pe noi. Și-n brață,
Acolo, ne vom strînge mult timp și cît ni-i placul.
Ne vom sorbi sărutul pe buze roșii ca macul
Iar toaca de vecerne, cînd va suna în zare,
La piept ne vom mai strînge o dată, și mai tare.

În românește de VICTOR TULBURE

Interviu în exclusivitate pentru revista „LUCEAFĂRUL"

cu dl. prof. agr. de filozofie JACK LIGOT,

Consilier cultural al Ambasadei Franței la București

Red. Probabil că sînteți în România de mai mult timp. Am dori să știm dacă în răstimpul scurs de la sosirea dvs. și pînă azi impresiile dvs. au suferit modificări pe parcursul cunoașterii dvs. din ce în ce mai intense a țării noastre ?

J.L. Se vor împlini în curînd trei ani și jumătate de cînd mă aflu în București. Și pe drept cuvînt puteți să mă întrebați care sînt astăzi impresiile mele, căci ele n-au încetat să se schimbe mereu, de la venirea mea. N-am uitat, în orice caz, primele mele clipe în România, petrecute între sosirea în timpul nopții la Băneasa, pe aeroportul acoperit cu un strat de gheață și soarele de a doua zi dimineață, strălucind peste ultima zăpadă. Mi se spunea pretutindeni : „Veți vedea, nimic nu seamănă mai mult cu Parisul, este în adevăr capitala-soră". Am recăzut mai întîi, la capătul „Champs-Elysees" — dvs. noctura, un frate al Arcului nostru de Triumf. Mirarea mea a fost cu atît mai mare c doua zi cînd am descoperit o arhitectură necunoscută cuprinsă în-

tr-o tăcere deplină, pe care o întrerupea numai gînguritul turturelelor și zgomotul de sticlă spartă al țurțurilor de gheață care cădeau de pe marginea acoperișurilor. Nu-mi mai aminteam de o astfel de tăcere de pe vremea plimbărilor de cămioară în munți. Aerul cu adevărat uscat, care, după cum știți, surprinde pe vizitator, era și el asemănător cu cel de la munte. Multe lucruri s-au schimbat din acea dimineață de februarie 1965. Mai întîi a dispărut liniștea. Înmulțirea automobilelor. Apariția unor probleme a căror absență mi se păruse în același timp delicioasă și surprinzătoare ; staționarea și circulația, printre altele. Dărîmarea vechilor cartiere a căror labirinturi și înfățișare îmi dăduseră sentimentul, atît de puternic împotriva tuturor prezicerilor, de a fi altundeva. Apariția, în locul lor, în răstimpuri adesea surprinzătoare, a unor clădiri moderne. Trebuie să adaug că am fost imediat fermecat și că rămîn foarte sensibil în fața grijii urbaniștilor dvs. de a salva cele mai frumoase construcții vechi și în fața calității restaurărilor care formează obiectul tuturor preocupărilor acestora.

Red. Văd că ați îndrăgit capitala noastră ; dar am dori să știm, dacă aceleași impresii v-au rămas și după ce ați început să vizitați întreaga noastră țară ?

J.L. Aproape totdeauna. Efortul pentru a da aspect și adesea pentru a reda viață patrimoniului dumneavoastră arhitectural, mi s-a părut peste tot judicios. Mă gîndesc, de exemplu, la cula de la Măldărești, restaurată cu destulă autenticitate, cu toată prestanța siluetei ei, pentru a ne întoarce în atmosfera de lux și severitate a unei case întărite din secolul al XVI-lea. Datorită tot acestui efort, cele mai frumoase dintre mănăstirile dumneavoastră formează acum pentru cine le descoperă înainte chiar de a cunoaște ceva din lunga lor istorie, apariții tot atît de surprinzătoare. Desigur am admirat mult mănăstirile cu fresce, dar am preferat poate arhitectura Dragomirnei, ridicată în inima cetății ei, fină ca o lamă de cuțit. Și biserica de la Arnota — v-ați urcat acolo vreodată într-o dimineață de mai, împresurat de parfumul ierburilor sălbatice ? Și această minunată bisericuță albă de la Suceava, aproape de piața mare, biserica Domnițelor, cred, deloc amintită, și pe care n-am putut niciodată să o vizitez, pentru că am găsit-o totdeauna închisă : planul său și proporțiile ei perfecte mă fac să o prefer aproape tuturor celorlalte. Afară poate de cea de la Densuș. Expoziția centenarului Academiei mi-a dezvăluit silueta ei într-o fotografie, de altfel foarte aproximativă. Și mi-au trebuit aproape 6 luni de căutare pentru a o fixa pe hartă, și după aceea am așteptat ca drumurile să se usuce, ca să o pot în sfîrșit descoperi. Pe un alt plan, și mai mult chiar decît biserica de la Suceava, apariția ei emoționantă și nesiguranța originii ei trezesc un sentiment de mister. Același sentiment pe care mi l-au dăruit, după ore de mers pe o ploaie de primăvară, cercurile magice ale Sarmisegetuzei, pădurea sa de fagi bătrîni și resturile de coloane țesute din nou la poalele zidurilor. O

să mă luați drept un visător, dar un sentiment asemănător se desprinde pentru mine și privind marile piețe ale Timișoarei. Știți desigur că orașul este tot atît de întins cît Bucureștiul. Poate aceasta îi dă atmosfera de teatru în care cortina pare mereu gata să se ridice deasupra fiecărui șir de copaci. Foarte de curînd, un jurnalist de aici evoca, în termeni și ei sibilici, cîteva probleme de urbanism care se pun actualmente pentru oraș, și, cuprins și el de atmosferă, propunea un „pseudo-ghid" al „statuii fără brat", al „pavilionului fantomă" și al „ruinei". Era cuprins și el fără să o știe, de vraja Timișoarei.

Red. Se pare că ați fost și dvs. prins de această „vrajă" — mărturie stînd tocmai subt le și rafinatele dvs. amintiri asupra unor monumente istorice și de artă din țara noastră. Dar peisajul României nu v-a lăsat aceeași impresie ?

J.L. — Nu în același mod. De exemplu : Mamaia. Acolo te duci să cauți doar soarele și bucuriile vieții de pe plajă. Dar ele nu pot fi preferate întinderilor sălbatice de la „Doi Mai", și unei case de pescari. Ceea ce m-a atras la Mamaia a fost cu deosebire Festivalul Filmului de scurt metraj, sau dorința de a revedea, pe un fond de cer furtunos, alinierea ireală a marilor hoteluri. Dar gîndindu-mă bine, acolo, visez mai ales la Babadag, pentru frumusețea numelui său și pentru că nu am găsit încă timpul să mă duc și acolo.

Alt vis este de altfel și Delta. După mai multe călătorii n-am putut să stau acolo destul, sau la epoci potrivite, pentru a descoperi, mai ales, păsările. Și Sulina pare să fie destinată să rămînă pentru mine orașul invizibil, pentru că n-am ajuns niciodată acolo decît noaptea, pentru a pleca din nou înainte de zorii zilei, cu același vapor. Împrejurare care mi-a permis și acolo să dau frîu liber visului. Aș dori, de altfel, să am mai des răgazul să fac o astfel de călătorie.

Red. Acest lucru se datorează — desigur — faptului că cea mai mare parte din timp, sînteți reținut la București, de îndatoririle dvs. Care este, din acest punct de vedere, părerea dvs. asupra vieții culturale din țara noastră ?

J. L. Și, de data aceasta vă voi răspunde cu o amintire. Puțin timp după sosirea mea, la începutul lui martie '65, am asistat la București, la vernisajul a ceea ce mi s-a spus a fi prima expoziție de pictură non-figurativă. Lipsindu-mi atunci punctele de reper, puteam cu greutate să o situez. Am găsit-o convențională, gratuit decorativă, și, pentru a spune totul, destul de nesemnificativă. Apoi am avut ocazia să vizitez, unul după altul, un anumit număr de ateliere, în care am văzut adesea lucrări foarte bune. Salonul Artiștilor din București n-a fost mai puțin pentru mine, în noiembrie '65, o fericită surpriză, dezvăluindu-mi o pictură românească autentică și o pictură tînără plină de promisiuni. De altfel, este de regretat că nici unul din Saloanele organizate de atunci încoace n-a fost, după părerea mea, situat la același nivel, cu excepția poate a expozițiilor prezentate cu ocazia colocviului Brâncuși. Nu cred să am prejudecăți : nu mă interesează decît pictura bună. Îmi plac tot atît de mult, din acest punct de vedere, peisajele lui Catargi, din care reiese limpede influența lui Poussin, cît și naturile statice sau portretele lui Baba, a căror lumină tragică îmi evocă adesea, misterul unor pînze de Derain. Unii din pictorii dvs. tineri lasă să se vadă aceleași calități : Milcovici, la care o materie și o tehnică perfect clasice dau viață unei varietăți de forme personale foarte convingătoare ; Bernea, a cărui forță controlată și puterea de a pondera culoarea le apreciez mult ; Barbu Nițescu, de asemenea, a cărui ultimă manieră de a picta mi se pare o valoroasă reînnoire a tradiției suprarealiste. În sculptură, am avut bucuria să descopăr la Tîrgu-Jiu, marile opere ale lui Brâncuși, despre care mi se vorbise adesea. Ele nu mi-au înșelat așteptările : cu ele se naște în adevăr, sculptura modernă. Am sentimentul totuși, că, plecînd de la acest maestru, sculptura de azi nu-și poate găsi calea decît pe un alt drum. Brâncuși a fost, cu toate rădăcinile sale pămîntești, ca un Mallarmé al sculpturii. Obsesia sa era aceea a formei ideale, a esenței plastice. Sensul existenței, sub diferitele sale forme, preocupă cu mult mai mult pe artistul de astăzi. Dacă este vorba de a spiritualiza continuu forma, important este să transpui sentimentul dragostei de viață. Acest lucru l-au înțeles bine sculptorii dvs. tineri : Apostu, Roman și, într-o manieră barocă, Iacobi, al cărui stil îmi place de asemenea.

Același lucru se petrece, de altfel, și în muzică, cu opera lui George Enescu. Cu un viu interes am putut descoperi aici o parte din întreaga sa operă, care îmi era încă necunoscută. Dar nu voi ascunde că, aproape totdeauna am preferat compozițiile adesea uluitoare și, în același timp profund românești, ale școlii dvs. tinere : Vieru, Stroe, Olah și Mitrea Celarianu, căruia i s-a decernat premiul ultimei bienale de la Paris.

Tot atît de plăcute surprize am avut și la teatru, la spectacole ca „Troilus și Cressida" în regia lui David Esrig, cu o punere în scenă în adevăr remarcabilă, sau, foarte de curînd „Cristofor Columb" de Ghelderode, montat de Dinu Cernescu. Cu toate că în acest domeniu mi-au scăpat multe piese românești, ale căror nuanțe nu le-aș fi putut sesiza ; sfîrșind prin a renunța să vorbesc românește pentru că prietenii mei de aici vorbesc franceza, am fost, în concluzie, prima victimă a francofoniei lor.

Dar o parte esențială din misiunea pe care o îndeplinesc în țara Dvs. este de a descoperi cultura dvs. Și pentru aceasta am vorbit mai ales de ceea ce ea reprezintă pentru mine. Numai această cunoaștere reciprocă putea de altfel să dea sensul ei deplin schimburilor care, în acești din urmă ani, s-au dezvoltat atît de intens. Și pe acest plan, am trecut de la destindere la înțelegere și de la înțelegere la o adevărată cooperare.

Noul program de schimburi româno-franceze, semnat la București acum cîteva săptămîni pe termen de doi ani, va asigura acestor schimburi forme mai suple, mai diverse și mai vaste. Fără îndoială că vizita Președintelui Republicii Franceze va avea asupra lor repercusiuni fericite. Se înmulțesc relațiile directe între universități, instituții, profesori și cercetători din toate disciplinele. De trei ani acest dialog s-a intensificat. El trebuie să devină general și în mod permanent să realizăm contacte din ce în ce mai strînse. Este bine de asemenea ca un număr crescînd de tineri studenți și chiar de liceeni, români și francezi, să poată să se ducă să descopere prin ei înșiși cultura și înfățișarea celeilalte țări.

Într-un moment cînd româna poate fi aleasă, în Franța, ca limbă facultativă la orice licență în literaturile moderne, și în momentul în care, în România, mai mult de un student din doi, la toate nivelele de învățămînt, a ales să studieze franceza, interesează ca textele care stau la baza schimburilor să nu fie în urmă cu realitățile acestea. Este adevărat de exemplu, că sute de opere franceze au fost traduse în românește, ar fi dar de dorit ca un număr și mai mare de cărți franceze să vină să umple librăriile. Mă bucur în special, din acest punct de vedere, de stadiul negocierilor referitoare la deschiderea la Paris a unei biblioteci cu cărți românești, și la București, a unei biblioteci cu cărți franceze. Acest instrument esențial va da, sînt convins de aceasta, un impuls hotărîtor schimburilor dintre cele două țări ale noastre.

Red. Reiese în mod evident optimismul dvs...

J.L. Sînt optimist, însă rațional, în măsura în care sînt convins că ultimele obstacole, rezultat al împrejurărilor care s-au schimbat acum, se vor înlătura unele după altele. Și vreau să menționez că acest lucru se va realiza și pentru schimburile științifice și tehnice, despre care n-am spus nimic aici, vorbind numai despre fenomenul cultural. Acest nou domeniu de cooperare între cele două țări ale noastre ar fi, numai el, un motiv suficient ca să ne dea nădejdi depline.,

Red. În încheierea interviului permiteți-mi să vă pun cunoscuta întrebare : ce doriți să transmiteți cititorilor revistei noastre ?

J.L. Mă bucur, în special, de a-i fi cunoscut. Datorită dvs. — prin pagina de interviuri literare a revistei „Luceafărul", care prezintă direct pe scriitorii francezi cei mai reprezentativi ai generației lor — fie că este vorba de Mandiargues sau de Pinget, cititorii revistei au făcut cunoștință cu nume din cele mai prestigioase ale literaturii moderne franceze. Cu aceste dialoguri pe care le dorim continuate și în care ei au dat asupra operelor lor indicații foarte interesante, revista dvs. realizează o colaborare corectă, perfect adaptată stării de dezvoltare actuală a schimburilor culturale dintre cele două țări ale noastre și pentru care puteți fi felicitați.

Pot să vă anunț în legătură cu cele spuse mai sus că Robert Pinget va veni în România în toamna aceasta. Revista „Luceafărul" va putea să-și continue dialogul. Și fiindcă am vorbit despre toamnă — toamna este în România un anotimp atît de frumos încît Pinget va fi uluit sînt sigur de asta — așa cum sînt și eu în fiecare an...

Tuturor, cititorilor cît și colectivului apreciatei dvs. reviste, cele mai bune sentimente din partea mea.

Interviu realizat de

LIANA ANGHEL

Tinerețe, realitate, poezie

(Urmare din pag. 1-a)

Nutresc o mare și nelimitată încredere în noile noastre cadre de intelectuali și artiști. Neliniștea lor creatoare este cinstită și constructivă. De aceasta nu se pot teme decît spiritele anchilozate în fotoliile lor confortabile.

Printre rîndurile noii legi de organizare a învățămîntului superior am putut desclifra principiile autonomiei universitare, experimentate cu succes cîndva și în țara noastră, și țin să-mi exprim aci încrederea că studențimea română va profita cum se cuvine de drepturile și libertățile ei, în spiritul de responsabilitate patriotică ce animă din veac pe făuritorii culturii naționale.

În elanul renașterii ideologice care agită astăzi frontul nostru cultural, mă aștept să răsară fructele unor cugete pe care le știam că germinează. Așteptam ca pe marginea materialelor de partid publicate și care ne-au mers la inimă tuturor, să apară o înflorescență de sclipitoare idei novatoare, menite să vină în sprijinul progresului necontenit al concepției noastre despre construcția noii societăți românești și a lumii noi. Așteptam, cu atît mai mult, cuvîntul teoreticienilor noștri din domeniul artei și culturii, rodul generos și fertil al concepțiilor reîmprospătate ale esteticienilor noștri, sau măcar apelul lor refundamentat. Așteptăm încă.

Este, prin urmare, misiunea tineretului universitar de a prelua și duce mai departe facla, preschimbată-n festilă de neputința academismului confortabil, și de a o ridica la cea mai înaltă tensiune.

Este dreptul și datoria acestei generații de a restitui ideilor socialismului incandescența roșului drapel în care primăvara lumii s-a învesmîntat în clipele memorabile ale istoriei ei eroice.

O profundă dorință de puritate și o tendință revoluționară neînfrînată însuflețește tineretul studios din toate țările. În țările capitaliste ea capătă forme neașteptate, ce-i uluiesc nu numai pe sociologi și pedagogi, dar îngrijorează și pe cei mai sceptici politicieni.

Neliniștea tineretului american, în special a tineretului universitar, nu reflectă numai o nemulțumire suprastructurală. Ea sondează temeliile unui corp politico-social care era mîndru în primul rînd de stabilitatea lui.

Analizînd caracteristicile generale ale politicii interne și externe americane, într-un articol intitulat Politica și poporul **(din „Foreign Affairs" nr. 2, 1968). Nelson A. Rockefeller este de părere că un efect îngrijorător îl constituie dezamăgirea opiniei publice fundată pe sentimentul neparticipării directe la procesul politic. Dacă prosperitatea devine un scop în sine, remarcă autorul, ea poate determina un grad sporit de înstrăinare a cetățeanului față de organismul politic al țării sale. În aceste condiții, în Statele Unite se constată un sentiment sporit de insecuritate, de neîncredere acută : ce sens capătă viața personală în condițiile unui mediu care pare să reducă dimensiunile individului la proporții minime ? Rockefeller, al cărui nume este un simbol al capitalismului american, conchide : „Atunci, problema cea mai profundă care stă în fața Americii este de natură morală sau psihologică. Întrucît în mare măsură neliniștea actuală reflectă căutarea mai puțin a unor soluții decît a unor sensuri, remediile depind de eficiența lor pentru filozofie sau valorile care le-au inspirat. Neliniștea studenților este impresionantă nu pentru că, în parte este stîrnită de agitatori, ci pentru că cuprinde unele dintre elementele cele mai idealiste ale tineretului nostru. De fapt, mult din ceea ce ne neliniștește astăzi ne dă speranțe, pentru că nu reflectă cinismul, ci un idealism dezamăgit. Nemulțumirea contemporană dovedește printre altele că omul nu poate trăi numai din economie ; el are nevoie, în afară de bunăstarea materială, de calitate și țel, el are nevoie de o semnificație și un sens, dincolo de confortul fizic".**

În sfera de idei a socialismului, temerile acestea nu-și află desigur locul. Încă din 1848, odată cu chemarea „proletari din toate țările, uniți-vă !", Manifestul Partidului Comunist lansează ideea că „dezvoltarea liberă a fiecărui individ în parte constituie premiza dezvoltării libere a tuturor" și de atunci tot ce a dat mai bun socialismul lumii moderne n-a făcut decît să ilustreze această caracteristică fundamentală a umanismului său structural.

Teoria dezvoltării multilaterale a personalității libere în ansamblul dezvoltării economiei și culturii naționale pe drumul socialismului, primatul omeniei și al legalității în raporturile dintre toate categoriile sociale care contribuie la această dezvoltare, rezolvarea practic justă a problemei naționalităților în statul contemporan, sînt numai cîteva dintre ideile cu care partidul nostru marxist-leninist avansează fericit în direcția principiilor sale. Opinia publică de la noi are tot mai puternic sentimentul participării la o construcție utilă și trainică : corpul politico-social al Romîniei stăpîne pe destinele ei. În psihologia noastră acest adevăr s-a ancorat în mod ireversibil și nici o eroare pasageră nu-i poate schimba cursul. Pentru aceasta trebuia ca poporul să cunoască adevărul adevărat : la bine și la rău, la pioale și la secetă, la cîștig și la pierdere.

„Adevărul este revoluționar" — zicea Gramsci. Libertatea spiritului, de asemenea. Țelul considerațiilor și eforturilor ideologice ale lui Karl Marx îl constituia omul în integrimea sa, realitatea omului, umanismul pozitiv — despre acest lucru e bine să se scrie, cu tot curajul, fiindcă nu omul e în serviciul instituțiilor pe care le-a creat, ci ele în slujba lui.

Scriitorul nu are dreptul să uite puterea sa posibilă. Jean Paul Sartre afirma, pe bună dreptate, că „a scrie este a trăi un moment de libertate, a scăpa din puterea alienării și a opresiunii". Ideologiei românești i s-au creat acum condițiile revitalizării sale revoluționare și de cîte tineretul are primul datoria de a se bucura din plin.

Cu verbalismul și retorismul găunos al fricii de adevăr s-a făcut destul rău Adevărului. **Minciuna creează monștri, iar socialismul n-a făcut excepție atunci cînd i-a pocedat minciuna.**

Cultura și arta, tinerețea și poezia nu mai pot sta cu minciuna la masă.

Îndreptar pentru citirea lui Proust

(Urmare din pag. 1-a)

nată să îngăduie, printr-o confruntare cu natura, căutările adevărului în opera de artă".

Aceeași „dulceață", care este a neschimbării regionale, a înrudirii timpului uman cu geografia ambiantă, a implantării omului în peisaj, îl copleșește erotic, străbătînd singur pădurea de lîngă satul Roussainville: „Citeodată, exaltării pe care mi-o da singurătatea i se adăuga alta, de care nu o puteam deosebi prea bine, pricinuită de dorința de a vedea ieșindu-mi în față o țărancă pe care s-o pot strînge în brațe... Dar dacă acea dorință, de a vedea apărînd o femeie, sporea pentru mine farmecele naturii cu ceva mult mai afiștător, farmecele naturii la rîndul lor măreau atracția apariției. El caută astfel „originalitatea sau viața particulară a locului", însăși „trecătoarea chemată" fiind „nu un exemplar oarecare al tipului general de femeie, ci un produs necesar și firesc al solului... Și eu nu făceam deosebire între pămînt și ființă". O fată de țară întîlnită la Paris nici nu l-ar fi interesat. „Dar a rătăci astfel prin pădurile de la Roussainville fără țăranca, pe care s-o îmbrățișez, însemna să nu cunosc comoara tainică, frumusețea profundă a acestor păduri. Fata pe care n-o vedeam decît ieșind din frunzișuri era pentru mine ea însăși o plantă a locului, numai de un rang mai înalt față de celelalte și de o alcătuire mai înrudită decît ele cu savoarea profundă a ținutului". Solidară cu regiunea natală, țărănimea e astfel o invariantă umană, care, rezultînd din acea intuiție a rădăcinilor lumii, specifică la Proust, îi conformează viziunea artistică.

Ceva similar mai putem găsi în stăruința romancierului de a înfățișa clasa nobiliară. Din nou stabilitatea socială, deși de alt ordin, îi solicită considerația. De data aceasta rădăcini omenești în istorie, spre deosebire de cele în spațiu, în habitatul cosmic, ale țărănimii, dezvoltă o mare putere de seducție, genealogiile glorioase devenind vrednice de contemplat. Așa e, între multe altele, reveria istorico-legendară, pe care încă din copilărie i-o provoacă numele și castelul de Guermantes: „Știam că rezidau acolo niște castelani, ducele și ducesa de Guermantes, știam că sînt personaje reale, existînd în adevăr, dar de cîte ori mă gîndeam la ei mi-i închipuiam cînd ca imagini de tapiserie, așa cum era contesa de Guermantes pe încoronarea Estherei din biserica noastră, cînd cu nuanțe schimbătoare, cum era Gilberi-cel-Rău pe vitralii, care joacă între un verde ca smîceaua și un albastru ca pruna, după cum mă aflam eu încă unde luam apă sfințită sau ajungeam la scaunele noastre, cînd cu totul imposibili ca imaginea Genovevei de Brabant, străbunică a familiei de Guermantes, pe care lanterna magică o plimba pe perdelele camerei mele sau o făcea să urce pe tavan, — personaje în sfîrșit totdeauna învăluite în misterul vremurilor merovingiene și scăldîndu-se, ca într-un apus de soare, în lumina portocalie care iradiază din aceste silabe: „antes". „Și știam că ei nu purtau numai titlul de duce și ducesă de Guermantes, dar că din secolul al XIV-lea cînd, după ce încercaseră zadarnic să-i înfrîngă pe foștii seniori, se aliaseră cu ei prin căsătorii, erau conți de Combray..."

Aurel Martin

S-a născut la 16 mai 1926 în comuna Jibou, jud. Sălaj ; absolvent al Facultății de filologie din Cluj (1950). Cercetător științific (la Institutul de teorie și istorie literară al Academiei), profesor (lector universitar), redactor la reviste diverse, lucrînd în prezent la Editura enciclopedică română), publicist (deținînd ani de zile **cronica literară** a revistelor **Gazeta literară** și **Luceafărul**), Aurel Martin s-a afirmat deopotrivă ca istoric literar interesat de actualitate și ca un critic cu viziuni retrospective. De la debutul său (în 1949, în **Lupta Ardealului** și **Almanahul literar-Cluj**) și pînă la primul volum din seria **Poeți contemporani** (1967) se întinde o perioadă de inițieri istorico-literare jalonate de îngrijirea edițiilor **Delavrancea Opere I** (1954) și **Teatru** (1957), ajungînd la cîteva contribuții esențiale în care erudiția devine egală cu acribia : **Contribuții la soarta în Principatele Române a unei antologii a lui H. Stanley de la 1856** (Buletinul Institutului Pedagogic din București, 1958) și **Bolintineanu și scriitorii francezi** (Gazeta literară 1965). Spirit plin de generozitate, a editat postum operele poetului Mihu Dragomir (**Șarpele fantastic**, 1965 și **Pămîntul cîntecului**, 1967) realizînd, prin articolele pe care i le-a dedicat, o micromonografie convingătoare. Prefețele la opera lui Nicolae Filimon (**Ciocoii vechi și noi**, 1963, 1964) și la antologia **Cîntare României** (1965) sînt direct contribuții de istorie literară, care reliefează mai ales un spirit metodic. Elev al eruditului profesor Dimitrie Popovici de la Universitatea din Cluj de la care a deprins observația obiectivă și stilul concis, cu concluzii cumpănite și sintetice, Aurel Martin se dovedește în plus, prin suita de cronici-studii din **Poeți contemporani** (1967), un analist fin, dispus spre exegeze comparatiste. Fără să facă ierarhizări formale și entuziaste ci numai comentarii în profil istorico-literar pe marginea poeziei românești contemporane, într-un înțeles mai larg (de la Octavian Goga, V. Voiculescu, Ion Pillat, Adrian Maniu, Perpessicius, Ion Barbu la St. Aug. Doinaș, Ion Brad, Ion Horea, Florența Albu, Nicolae Labiș, Ion Gheorghe, Marin Sorescu, Cezar Baltag, Ana Blandiana, Gh. Pituț), cartea lui Aurel Martin, solicitînd, desigur, continuarea, reprezintă o disimulată istorie a poeziei românești din secolul nostru.

Pregătește volumul II din **Poeți contemporani** și monografia Ion Pillat (teză de doctorat).

Pericle Martinescu

S-a născut la 11 februarie 1911, în comuna Viișoara, jud. **Constanța ;** licențiat în litere și filozofie. A debutat în revista **Floarea de foc** (1932) continuînd să publice proză, versuri, dar mai ales făcînd publicistică literară în **România literară** (director Liviu Rebreanu), **România literară** (director Cezar Petrescu), **Vremea, Viața literară, Revista fundațiilor, Universul literar**, etc. Între 1942—1944 face parte din conducerea publicației **Dacia redivivа** (București) iar în 1944 scoate din liceu sub pseudonimul George Vanta, în 1916 semnează versuri în revista **Seara** (București), dar devine cunoscut abia cînd George Topîrceanu îl publică în **Însemnări literare** din Iași (1919). Colaborările la **Viața Românească, Adevărul literar și artistic, Universul literar** ca și primele volume (**O picătură de parfum**, 1929, **Șuriș...** 1931, **O fată mică se închină**, 1935) îi dau lui G. Călinescu impresia unui poet care considera poezia un exercițiu monden și chiar o distracție, „un mijloc de captare sentimentală" ca și la Cincinat Pavelescu. Epigramatic și galant, cu „mentalitate anti-artistică". Tudor Măinescu îi oferă totuși marelui critic și virtuozitatea „mișcării creionului liric". Azi îl putem fixa, într-o evoluție plină de mimetisme lirice, undeva între Topîrceanu și Al. O. Teodoreanu. „Privesc șuvița albă și-o admir / Probail la-oceput a fost un fir. / Un fir de-argint — inoportun metal — / Un crainic antipatic și fatal" / (**Primul fir de păr alb**).

Magistrat ca și Cincinat sau ca alți epigramiști printre care am cita pe Calotescu-Nenițu și Polyclet), a cultivat epigrama la modul dueliștilor amabile (intrînd în conflict epigramatic chiar cu G. Călinescu), lucru pe care-l oglindesc și titlurile volumelor sale ; literatura pe care-o profesează e un divertisment de-o lejeritate programatică : **Bagaje ușoare** (cronici rimate, ghicitori, epigrame, 1961), **Muzică ușoară** (satire, fabule, epigrame, 1961), **Schițe sarcastic vesele** (1966). **Întîmplări vesele pentru oameni triști** (f.a.). Un volum se numește chiar **Versuri clare** (1965), intenționînd, într-un fel, să se explice, iar altul **Flori și ghimpi** (1956, 1967) indicînd simbolic cele două coordonate ce-l definesc : galanteria lirică și umorul. Un autonecrolog semnificativ îl rezumă, prin moarte, aceeași dualitate: „ducînd frățește, greu și lin / Un vers și-o glumă mai puțin".

Aceeași intenționalitate o au și versurile pentru cei mici : **Azi Neptun și Nicușor vor să facă un vapor** (1965), **Pățaniile fraților Chiț-Chiț** (1965, pe muzică de Mircea Neagu, cu desene de Clelia Otone și Florin Obreja), **3 și cu roșcata 4** (1966) — ultima fiind o replică la proza lui Minulescu (**3 și cu Rezeda 4**).

A îngrijit recenta reeditare a **Epigramelor** lui Cincinat Pavelescu (1966) și a tradus **Epigramele** lui Martial (1961), ca și pagini din Juvenal și Persius (în colaborare cu Al. Hodoș). Tot lui Tudor Măinescu (în colaborare cu Lucia Demetrius) îi aparține ultima **versiune a Mizerabililor** lui Victor Hugo. A mai tradus din : Marcel Aymé, Gillbert Delahaye, Lucienne Erville, La Fontaine, Stephen Leacock, Anna Seghers, S. Marșak, Pavel Antokolski, G. Boiko, Olga Ceciotchina, Vladimir Ciocov etc.

EMIL MANU

DICȚIONAR DE ISTORIE LITERARĂ CONTEMPORANĂ

(ADDENDA)

la Cîmpulung (Muscel) două numere dintr-o revistă de divertisment literar estival.

Romanul său, **Adolescenții de la Brașov** (1936) dovedea că autorul „are vibrația și simțul situațiilor lirice" cu eroi-elevi „teribili, abuzivi de vorbe și de erudiție proaspătă, filozofanți, sentimentali, patetici și îndrăzneți" (G. Călinescu, **Ist. lit.** p. 880). Prin 1941, îi apărea în colecția „Meșterul Manole" volumul de versuri de-o gingășie remarcabilă **Sînt frate cu un fir de iarbă**. Recent a publicat monografia **C. Negri** (1966) în colecția „Oameni de seamă".

Are o întinsă activitate de traducător.

Tudor Măinescu

S-a născut la 23 februarie 1892, la Caracal. A debutat în literatură încă

Marx — filozoful meu inedit (I)

Destinul în posteritate al lui Karl Marx a fost și rămîne, desigur, extraordinar. Un destin pe măsura gîndirii marelui filozof, un destin... dialectic. Milioane și milioane de oameni luptă astăzi împotriva nedreptăților sociale de tot felul, înarmați cu învățăturile sale. Milioane și milioane de oameni văd în opera sa o permanentă călăuză pentru tot ceea ce fac, pentru tot ceea ce întreprind, pentru tot ce speră. Știința modernă îl revendică pe Karl Marx drept precursor de seamă al marilor tentative pe care le întreprinde. Arta modernă, de cele mai diverse tendințe, se proclamă... marxistă. Tot ce-i protest pe pămînt împotriva stărilor de lucruri prezente poartă amprenta marxismului. De bună seamă, la ora actuală, Karl Marx este filozoful cel mai cunoscut. Și, după cum observa Bertrand Russel, în a sa Istorie a filozofiei occidentale : prin atracție sau repulsie, secolul XX trăiește sub semnul filozofiei lui Marx.

Îl cunoaștem pe Marx din fragmente. Îl cunoaștem pe Marx din lozinci. Îl cunoaștem pe Marx din cărți. Îl cunoaștem pe Marx din ce-au scris alți gînditori despre el. Dar îl cunoaștem oare pe Marx în întreaga lui măreție ?

Dincolo de lexiacl, dincolo de fragmente, dincolo de conținutul imediat al textelor, există încă un Marx permanent inedit. Un Marx al poziților filozofice fundamentale. Un Marx al marilor tentații. Un Marx care se confundă cu însăși perspectivele umanității. Un Marx în numele căruia a lucrat și lucrează nemărturisit adevărata știință, adevărata gîndire filosofică de azi.

Semnificative mi se par, din acest punct de vedere și unele încercări, relativ recente, de a-l revendica pe Marx ca estetician. Se vorbește mult, în studiile contemporane de estetică, îndeosebi în studiile de estetică matematică, în studiile de estetică fundamentate pe teoria informației, în studiile de estetică sociologică, în studiile structuraliste de estetică, adeseori scrise de către autori „nemarxiști", despre aportul filozofie al lui Marx la instaurarea concepției științifice moderne despre artă și locul ei în viața socială. Sînt lucrări mai puțin cunoscute la noi sau, în orice caz, ignorate. Cercetările la care mă refer, fac prea puțin uz de citate din Marx, de referiri la lucrările lui Marx. Se pornește, în schimb, de la pozițiile cardinale ale filosofiei marxiste care, prin însăși natura lor, obligă la un mod mai puțin speculativ de abordare a domeniului esteticii.

Marxismul, după cum se știe, pornește de la premiza că materia reprezintă factorul prim ce stă la baza a tot ce există iar conștiința factorul secund, că materia reprezintă factorul prim ce stă la baza vieții sociale, iar spiritualul factorul secund, că existența determină conștiința, că existența socială determină conștiința socială, că la nivelul vieții sociale, în ultimă instanță, baza determină, sau mai bine zis, condiționează suprastructura.

Spiritualul, ca domeniu distinct de cel al materialului, e conceput de Marx proiectiv.

Pentru Marx fenomenul social sau, în alți termeni, fenomenul uman, privit în cadrul devenirii generale a materiei, se definește, în primul rînd, printr-un tip specific de intervenție, pe care un grup zoologic determinat începe și continuă să o exercite asupra naturii.

Cuvîntul natură are la Marx un înțeles deosebit de acela de materie, natura fiind materia „aptă" de a fi cunoscută și transformată de către om, natura fiind materia „aptă" de a intra în „construcția", în compoziția domeniului material, natura fiind materia „aptă" de „spiritualizare".

Acest tip specific de intervenție poartă, în textele marxiste, denumirea de practică.

„Viața socială e în fond practică. Toate misterele care împing teoria spre misticism își găsesc dezlegarea rațională în practica omenească și în înțelegerea acestei practici".

Noțiunea de „practică socială" e folosită de către Marx alternativ cu aceea de „activitate socială". Deși sinonime cele două noțiuni diferă, totuși, într-o anumită măsură. Nu vom încerca acum să le delimităm. Mai important mi se pare altceva : ceea ce noțiunile de activitate și practică socială au comun, și anume faptul că amîndouă presupun intervenție în real. Dar ce fel de intervenție ? Ceea ce noțiunea de activitate sugerează, noțiunea de practică vine să explicitеze. E vorba despre un tip de intervenție care are capacitatea de a se amplifica neîntrerupt. E vorba despre un tip de intervenție prin intermediul căreia se transformă nu numai materia asupra căreia se intervine, ci și însuși grupul zoologic care intervine asupra materiei.

Situația semnalată ne trimite la o altă noțiune specifică, oarecum și inițial, filozofiei marxiste : noțiunea de experiență socială. Însăși acceptarea ideii de progres social — idee ce stă, dealtminteri, la baza sistemului filozofic marxist, obligă, măcar, la luarea în considerare a acestei noțiuni. Expresiile : experiența istorică a omenirii, experiența de luptă a proletariatului, experiența mișcării socialiste sau comuniste, experiența revoluției, experiența artei, a culturii, a civilizației noastre pot fi întîlnite frecvent în textele marxiste, deși cu accepțiuni diferite.

Ce este experiența ? Vom conveni na, deocamdată, că pentru Marx, așa cum rezultă mai ales din lucrările sale din tinerețe, experiență înseamnă, înainte de toate, „memorie", adică reținerea a ceea ce are specific „genul" de materie asupra căruia s-a acționat, a rezistenței pe care acest „gen" de materie a opus-o și a modului cum s-a reacționat în fața acestei rezistențe.

Experiență, ar însemna, așadar, mai întîi, reținerea mentală sistematică a datelor esențiale în legătură cu un tip de intervenție oarecare, exercitată de fiecare individ în parte și de toți indivizii laolaltă asupra materiei fenomenalizate, asupra lor înșiși în vederea folosirii acestor date, prin repetare, atunci cînd se va ivi nevoia, sau, mai degrabă, în vederea folosirii ulterioare a unor elemente ale acestor date.

Experiență ar însemna, apoi, perfecționarea, dincolo de memorie, a unor aptitudini specifice în vederea unei intervenții sporite, amplificate asupra materiei. Omul se afirmă, astfel, în natură, potrivit chiar expresiei folosite de Marx, ca o ființă activă, iar în măsura în care prin intervenția sa asupra naturii impune acesteia o nouă configurație, el se afirmă, potrivit concepției marxiste, ca o ființă creatoare —o ființă demiurgică.

Reținînd diferite informații despre „lume" și despre sine însuși, cu ajutorul memoriei, omul devine o ființă „care știe".

Prin transmiterea acestor informații, de la individ la individ, pe scara întregului grup zoologic din care face parte, omul se afirmă ca o ființă care folosește diferite tipuri perfecționate de limbaj. Dealtminteri însăși activitatea umană, însăși intervenția umană în realitate se cere interpretată, din perspectiva filozofiei marxiste, ca un „dialog" continuu ; un dialog al omului cu natura ; un dialog al omului cu el însuși ; un dialog al omului cu propriile sale unelte ; un dialog al omului cu propriile sale produse. Din punctul de vedere al concepției lui Marx, viața socială se definește pe toate planurile drept comunicare de factură superioară.

A interveni asupra materiei devine echivalent, la Marx, cu a da un sens materiei, cu a o face să „vorbească", să „comunice", să-și releve „esența".

Cuvîntul sens se referă, de obicei, la posibilitatea obiectului de a „comunica", de a se „dezvălui" subiectului, de a furniza subiectului diverse tipuri de informație, în funcție de necesitățile, dar și de posibilitățile acestuia de a reține, de a „recepta" respectiva informație.

Cu o atare accepțiune apar, direct ori indirect, în textele marxiste, expresiile de sens social, sens istoric, sens economic, sens practic, sens uman.

Cu o atare accepțiune, cuvîntul sens este folosit și astăzi în studiile filozofice, antropologice, sociologice moderne, indiferent de orientarea lor.

Vocabularul esteticii moderne reține, tot cu o atare accepțiune, „formulele" de sens estetic (indicînd posibilitatea unui obiect oarecare de a putea fi „cunoscut" estetic de către noi, de a ne oferi o anumită informație de tip „estetic"), de sens artistic, de sens poetic, de sens plastic, de sens muzical.

În concepția lui Marx, fenomenul uman sau social, cum vrem să-i spunem, cuprinde doi termeni majori, două domenii, distincte și totodată nedistincte : materialul și spiritualul.

Materialul reprezintă materia cunoscută, materia obiect al intervenției umane și materia „transformată" de către om, materia spiritualizată. Marx distinge, însă, în cadrul materialului, materia umanizată despre care omul are numai cunoștințe și materia spiritualizată — materia transformată, modelată de către om.

Material și spiritual sînt noțiuni care pot fi traduse prin : existență și conștiință, bază și suprastructură, economic și cultural. — **expresii ce desemnează diferite ipostaze ale aceleiași opoziții, expresii, intrucîtva, sinonime.**

Sinonimiile se cer utilizate cu maximă precauție. Conținutul lor, în aparență, e identic. În realitate, el diferă sensibil, întotdeauna. Fiecare sinonim exprimă, pe lîngă aceleași note, ale aceluiași obiect, și unele note în plus, care ies la iveală numai atunci cînd procedăm la o analiză atentă a funcțiilor sale.

„Traducerea" „formulelor" inițiale în sinonimele lor, reprezintă un procedeu de lucru eficient în materie de analiză logică menit a scoate în evidență implicațiile neimediate, „ascunse" ale fenomenului, ale situației, ale obiectului de care ne ocupăm. „Traducerea" noțiunilor de material și spiritual prin echivalentele lor aproximative, de existență și conștiință, bază și suprastructură, economic și cultural ne va ajuta să înțelegem mai bine sensul premizei fundamentale a filozofiei marxiste, aceea privind rolul determinant al factorilor de ordin material în cadrul vieții sociale. Ce presupune distincția dintre material **și spiritual ? Presupune o anumită dedublare a aceluiași** tot. **Presupune o anumită „înstrăinare" a elementelor principale ale aceleiași totalități. Materialul nu poate fi conceput decît prin opoziție cu spiritualul. Filozofia anterioară, cînd concepea această raportare, o concepea pe linia unor implicații directe și mecanice. Marx privește materialul și spiritualul ca două laturi ale aceluiași unic fenomen uman, puțind trece fiecare în opusul ei, în funcție de anumite împrejurări. Orice interpretare a spiritualului în afara raporturilor sale dialectice cu materialul, se dovedește falsă. Raportarea materialului la spiritual și a spiritualului la material, în oricare dintre ipostazele amintite (existență și conștiință, bază și suprastructură) apare, prin urmare, obiectiv necesară, atunci cînd e vorba de studiul fenomenelor sociale. Totul depinde cum se face această raportare.**

Ne aflăm, prin urmare, în fața unui tot, inseparabil în ultimă instanță. Ne aflăm în fața unei totalități sau, exprimîndu-ne în termenii matematicii moderne, în fața unei mulțimi cu două elemente : „M" (materialul) și „S" (spiritualul), a unei „mulțimi pereche". Astfel, fenomenul uman (FU) devine : FU = { M, S }.

Orice analiză a fenomenului social (uman), întreprinsă din perspectiva ideii de progres, de dezvoltare în cadrul istoriei omenirii și a ideii de diversitate socială în cadrul procesului istoric general, obligă la conceperea fenomenului uman ca o multitudine de totalități (mulțimi) istoricește constituite. Conform metodei enunțate mai înainte, cu privire la traducerea termenilor sinonimi și a situațiilor de sinonimie una prin cealaltă, va trebui să reținem că domeniul spiritualului poate fi interpretat ca domeniu al cunoașterii, ca domeniu al diferitelor forme ale conștiinței sociale, ca domeniu al culturii ca domeniu al ideilor, ca domeniu al idealului. Domeniul materialului, la rîndul său, va putea fi interpretat ca domeniu al naturii, ca domeniu al civilizației materiale, ca domeniu al bazei, ca domeniu al economicului. Fiecare asemenea „interpretare" obligă, bineînțeles, la alte distincții, la alte și alte determinări, — esența fenomenului uman neputînd fi concepută decît ca totalitate a tuturor acestor distincții și delimitări posibile.

Am convenit că materialul **și spiritualul — cele două laturi ale fenomenului social sau uman — cu toate situațiile de sinonimie semnalate, cu toate echivalențele particulare reținute, își găsesc adevărata explicație, numai pornind de la analiza acelui tip de intervenție specifică, exercitată asupra naturii de un grup biologic determinat, intervenție denumită de Marx practică socială. Noțiunea de practică socială privește, după cum știm din economia politică, forțele de producție și relațiile de producție ; cu alte cuvinte privește natura asupra căreia se intervine, privește felul cum se intervine asupra naturii și privește, în egală măsură, individul sau indivizii care intervin asupra naturii. Cele trei elemente ale procesului de intervenție în material, pe baza căruia se realizează, se constituie domeniul spiritualului vor trebui luate în devenirea lor istorică. Pe de altă parte cele trei elemente, „personifică", de asemeni, totalități ample (mulțimi). Asupra materiei nu intervine un singur om, ci o „mulțime", o totalitate un „ansamblu" de oameni. Materia, iarăși nu se prezintă peste tot la fel, ci sub o multitudine de aspecte. Intervenția diferă și ea, de la obiect la obiect. Avem de-a face, în realitate, cu niște totalități, cu niște ansambluri, cu niște „mulțimi" pasibile de a fi studiate, în bună măsură, cu ajutorul unei geometrii specifice, a unor relații și funcții, „formalizabile", cum se spune în terminologia de specialitate.**

Să recapitulăm cele enunțate pînă acum. În cadrul acestei totalități mari, a acestui ansamblu denumit de noi, convențional, fenomenul uman sau social, am distins, într-un prim moment al analizei întreprinse o primă structură cu două elemente : materialul și spiritualul, „M" și „S". Într-un moment ulterior am distins a doua structură, proprie procesului de realizare a celor două elemente prime : „M" și „S" ; am distins structura dinamică, cum pare a sugera chiar Marx — structura avînd drept elemente principale materia asupra căreia se intervine, intervenția ca atare și omul care intervine asupra materiei. Mergînd cu analiza mai departe, se distinge acum o nouă structură compusă dintr-o serie de alte noi elemente, pe linia cărora se profilează și funcționează procesul de realizare a celor două elemente prime : „M" și „S". Aceste elemente sînt : producția, cunoașterea teoretică, morala, starea politică, starea juridică, starea administrativă, arta, ș.a. Fiecare dintre aceste elemente poate fi interpretat, la rîndul său, din multiple puncte de vedere, ca o totalitate, ca o „mulțime". Fiecare dintre aceste totalități, dintre aceste „mulțimi", reprezintă o structură de sine stătătoare, pretabilă la o analiză proprie. În componența fiecăreia dintre aceste structuri vom întîlni, într-un grad mai mare ori mai mic, elemente de cunoaștere, de comportament social specific, de psihologie specifică... Fiecare dintre aceste structuri se pretează la un studiu special, inițiat din perspectiva proporției în care conține asemenea elemente.

Practic, în ciuda posibilităților de care dispun, de a fi distinse și studiate separat, încă de la nivelul liniei de intervenție umană asupra naturii, domeniul materialului și cel al spiritualului fuzionează permanent. Mai ales în cadrul straturilor imediate ale lor. Spiritualul în „stare pură" e posibil doar în straturile superioare ale domeniului ce se profilează deasupra celui material. Materialul în stare pură nu e posibil de loc ; materialul „în stare pură" nu mai e material, ci materie. Materialul cunoaște diferite straturi unde se prezintă doar mai pregnant spiritualizat. Cartea, tabloul, partitura muzicală, orice bun de consum, aparatura științifică sînt obiecte transmițătoare, în grade diferite, de spiritual. Sînt material mai pregnant „înstrăinat" în spiritual. Spiritualul cunoaște și el, o serie întreagă de straturi unde se prezintă mai pregnant determinat, condiționat de către domeniul material.

Funcționînd la nivelul limitei convenționale dintre material și spiritual, producția, știința, morala, religia, arta, ne vor apare ca niște „mulțimi" integrate, atît în „spațiul" materialului, cît și al spiritualului. Firește, unele, cum ar fi producția, apar mai mult integrate în material și mai puțin în spiritual, altele, de pildă știința, arta apar mai mult integrate în spiritual. Am putea folosi pentru această observație termenii de anabazic și catabazic, împrumutați de la Lucian Blaga, desemnînd mulțimi, navigînd mai mult în spațiul spiritualului : deasupra bazei, sau mulțimi navigînd mai mult în spațiul materialului : sub baza, sub linia practicii.

Arta, în general, se prezintă ca o totalitate dublă, conținînd atît elementele de „S" cît și de „M". Fiecare operă de artă constituie o prezență materială și o prezență spirituală în același timp. Arta s-ar prezenta, așadar, ca o „mulțime" compusă dintr-o infinitate de elemente material-spirituale. Din acest punct de vedere arta, ca și producția, ca și știința, etc. e pretabilă la o înțelegere, la o abordare, cel puțin, matematică ; e o totalitate „formalizabilă". Și unele cercetări contemporane de estetică nu au ezitat să preconizeze un asemenea pas.

GHEORGHE ACHIȚEI

Colaboratorii noştri vă recomandă:

CARTEA: Trei volume de teatru — **Paul Surer: Teatru francez contemporan, E.L.U.; Karel Capek: Teatru,** E.L.U.; **Ludwig Anzengruber: Teatru popular.** E.L.U.

TEATRU: Nepotul lui Rameau de Diderot, cu **Gheorghe Dinică** şi **Marin Moraru,** la teatrul Bulandra.

FILM: Căderea imperiului roman, producţie S.U.A., cu **Sophia Loren, Mel Ferrer, Omar Sharif,** regia Anthonny Mann.

ARTE

Colaboratorii noştri vă recomandă:

CONCERT: Prime audiţii preclasice executate de Corul Filarmonicii dirijat de **D. D. Botez. În program lucrări de Monteverdi, Schütz, Haendel,** duminică 26 mai, la **Ateneu.**

EXPOZIŢIE: Afişe franceze, sala de expoziţii a I.R.R.C.S.

TELEVIZIUNE: Paradisul pierdut — film de **Abel Gance,** cu **Fernand Gravey, Micheline Presle** şi **Elvira Popescu,** vineri, 24 mai, orele 21,15.

DINU SĂRARU

CRONICA TEATRALĂ

Fiu de tocilar din Langres **„Diderot** — cum zice Sainte-Beuve — **fu derbedeul familiei şi deveni gloria ei".** Creatorul Enciclopediei, al criticii moderne, filozoful ateist, maestrul jurnaliştilor de astăzi şi de pretutindeni îşi reconstituie un portret poate nu chiar atît de exagerat pe cît s-ar părea, în bucata **„Nepotul lui Rameau"** devenită celebră abia după moarte şi datorită traducerii lui Goethe. **„Într-un cuvînt** — crede acelaşi Sainte-Beuve care are curajul să fie critic cînd scrie despre Diderot — **nu conteneşte să trăiască la întîmplare, o viaţă după împrejurări, de expediente, de muncă şi necurmat imprevizibil".**

Poate că Nepotul lui Rameau nu este decît imaginea rea a lui Diderot despre el însuşi, dar o imagine atît de lucidă şi atît de capabilă să reflecte complexitatea psihologiei umane şi a vieţii însăşi, încît noi sîntem — cel puţin în forul nostru interior —, împinşi nu o dată să ne confruntăm cu ea.

Adevărurile „nebunului" sînt atît de ascuţite, observaţiile lui atît de pătrunzătoare, de esenţiale, încît iarăşi, nu o dată sîntem tentaţi să le confruntăm cu propria noastră realitate, să acceptăm similitudini, iar critica să o receptăm actuală.

De altfel, eu văd în **„Nepotul lui Rameau"** un elogiu al nebuniei, înţelegînd prin aceasta curajul adevărului rostit în dispreţul convenţiei sociale şi mai ales al concluziilor ei.

E limpede că între cele două personaje ale bucăţii **„Nepotul lui Rameau"** există o anume complicitate şi dacă finalul discuţiei apare echivoc e că nici unul dintre personaje, nici filozoful, nici nebunul, nu reprezintă mai mult decît o latură a uneia şi aceleiaşi contradicţii.

Cavalerul Chastellux scria despre opera lui Diderot o frază memorabilă şi pe care mereu citatul de mine Sainte-Beuve o extindea, cu justeţe, şi asupra **„Nepotului lui Rameau": „Sînt idei care s-au îmbătat şi au luat-o razna unele după altele".**

Sub imperiul acestei aparente beţii sînt însă rostite acele adevăruri care rămîn şi azi actuale şi care fac din **„Nepotul lui Rameau"** o operă modernă, în orice caz mult mai modernă decît ultima modă literară a anului 1968.

★

Cine ar fi crezut că se poate asculta cu evlavie chiar, două ore întregi, o interminabilă discuţie filozofică, mai curînd un monolog punctat rar de reflexii incitante? Cine ar fi crezut că acest dialog ar putea deveni un spectacol pasionant, violent, subjugant, copleşitor? Eu n-am crezut şi trebuie să spun că **Esrig** l-a gîndit cu scînteia de nebunie a **„Nepotului lui Rameau".** Spectacolul e magistral, o admirabilă operă de artă asemeni unui tablou pe care nu te saturi să-l contempli, convins fiind că fiecare nouă privire poate descoperi din nou universul.

O scenografie savantă — semnată de **I. Popescu-Udrişte** — transformă în realitate prestigioasa idee a lui **Esrig,** de a face în permanenţă din spectacol un tablou de epocă, folosind culorile paletei cu care Diderot însuşi a înnoit limbajul. O instalaţie originală de lumini proiectează permanent pe mari oglinzi jocul celor două personaje, imaginea lor recompunîndu-se ca într-un uriaş caleidoscop în care am privi cum iau naştere ideile, se distrug şi iarăşi se afirmă violent. Mişcarea scenică gîndită pînă la amănuntul infim, căruia i se dă însă întotdeauna valoarea revelatoare, face din jocul celor două personaje zbaterea unui întreg univers. Iar cele două personaje sînt **Marin Moraru** — Diderot, şi **Gheorghe Dinică** — Nepotul lui Rameau. Se vorbeşte adesea despre recitaluri actoriceşti. Iată într-adevăr un asemenea recital în care doi Actori se întrec pe ei înşişi în a ne convinge de strălucirea talentului. În Diderot — Marin Moraru e o prezenţă vibrantă, demonstrativă aş spune pentru arta cu care un actor ştie să stea în scenă şi, din simpla sa prezenţă să facă un univers uman tulburător de adînc. Replica cu care el susţine, biciuind încontinuu, jocul lui Dinică, e de un efect extraordinar şi nu i se poate aduce actorului un mai mare elogiu decît de a i se recunoaşte măestria cu care, avînd sarcina să pună mereu în lumină pe dialogant, se înalţă continuu el însuşi.

Gheorghe Dinică în Nepotul lui Rameau este el însuşi un spectacol întreg.

Contemplînd portretul pe care îl făcuse Louis Michel Vanloo, portret în care nu vroia să se recunoască sau nu izbutea, Diderot scria în al său **Salon din 1767: „Aveam într-o singură zi o sută de fizionomii deosebite, după cum mă mişcase cîte ceva, eram senin, trist, visător, tandru, violent, pasionat, entuziast..."**

Iată, de fapt, jocul lui **Gheorghe Dinică** cu cele peste o sută de fizionomii deosebite, realizate cu o virtuozitate care îmi spune că acest actor are geniu.

El însuşi ar merita o cronică întreagă, şi dacă în aceste rînduri ţin să relev dintre atîtea altele, scena nebuniei de pildă, este pentru că jocul său se desfăşoară la o asemenea incandescenţă încît ceea ce apare dincolo de copleşitor, este după mine această scenă. Dar e oare vreun moment al jocului său, care să nu trezească admiraţia şi surprinderea în faţa unui talent ieşit din comun?

În sfîrşit, închei, convins fiind că publicul va împărtăşi elogiile aduse de mine acestui spectacol, care fără îndoială că ne poate reprezenta cu brio la orice festival internaţional de teatru. E, cred, un moment artistic pe care sîntem datori să-l consemnăm ca atare

PLASTICĂ

Expoziţia de pictură contemporană franceză

Competent şi cuceritor, în cuvîntul său de inaugurare domnul Maurice Allemand şi-a exprimat speranţa că, în pofida selecţiei rezumative, operele celor 75 de artişti, aparţinînd indeosebi „Şcolii de la Paris", vor izbuti să înfăţişeze o imagine concentrată despre ceea ce e mai valoros actualmente în pictura franceză. Domnia sa nu se înşeală cînd presupune dorinţa amatorilor din România de a-şi îmbogăţi cunoştinţele la această atît de elocventă expoziţie. Întrucît amatorii ştiu că se află în faţa unei pagini strălucite din pictura modernă a acelei ţări care, intervenind decisiv în dezvoltarea artei universale, se află aproape de două secole în fruntea culturii plastice a lumii.

Astfel, arta franceză şi-a impus cea dintîi dreptul de a chibzui liber, nestînjenit de reguli şi sancţiuni, stabilind o nouă identitate între om şi om, între om şi societate. Descătuşată de stringerile oricărui academism, ea a avut curajul să riste, să viseze, să spere şi să exalte ideea libertăţii şi a responsabilităţii individuale. Fără prejudecăţi, ea a readaptat idealul noilor realităţi şi a conferit artiştilor demnitatea de a gîndi ca raţionalişti ori materialişti, de a fi lirici, subiectivi sau absurzi la nevoie şi de a parcurge calea progresului ca revoluţionari.

Efectul inspirator şi stimulator al artei franceze n-a cunoscut bariere naţionale. Faptul este evidenţiat şi de arta românească. Dacă însă exprimarea plastică dominantă în arta noastră începînd din a doua jumătate a secolului trecut a fost deosebit de receptivă faţă de soluţiile artei franceze, aceasta se datoreşte şi unei împrejurări particulare: —conştiinţei latinităţii, aliantei firesti dintre două culturi înrudite prin origine. De aceea, hrănită din belşug de cultura franceză, poate nici o altă artă nu şi-a afirmat mai pregnant specificul naţional decît cea românească. De aceea Grigorescu, Andreescu ori Luchian, Paciurea, Pallady sau Brâncuşi, făuritorii de frunte ai artei noastre moderne — prin întreaga lor simţire reprezentanţi ai neamului românesc — exprimă, cît se poate de firesc, în opera lor, şi tradiţia istorică a geniului francez, devenit fenomen obiectiv al latinităţii de pretutindeni. Şi tot astfel, spiritualitatea românească împlinită în valorile ei contemporane a putut pătrunde şi a putut fi primită de cultura franceză, printr-un transfer firesc, în cadrul aceluiaşi proces de interpenetraţie. Iată cum George Enescu sau Constantin Brâncuşi, atît de români în esenţă şi expresie, se înscriu în fondul comun al culturii româneşti şi franceze, ca şi mulţi alţii — poeţi, scriitori, filozofi, artişti şi savanţi —, interpreţi de prestigiu ai aceloraşi mutaţii, reprezentanţi ai aceloraşi legături vii, creatoare de valori. În acest chip se justifică prezenţa în actuala Expoziţie de pictură contemporană franceză a românilor Victor Brauner, Horia Damian, Natalia Dumitrescu, Alexandru Istrati **alături de alţi artişti din cele patru colţuri ale lumii, afiliaţi „Şcolii de la Paris".**

Expoziţia adunînd laolaltă tendinţe dintre cele mai diverse, dar înscrise în adevăratul spirit al epocii — ilustrate de nume celebre ca Dubuffet, Max Ernst, Giacometti, Hartung, Mathieu, Mondrian, Pignon, Poliakoff, Seuphor, Singier, Soulages, Vasarely **ş.a. — vine să demonstreze că Parisul (însemnînd spirit, metodă şi permanenţă) continuă a fi cel mai fecund focar experimental de cercetare, de propulsare şi de răspîndire a ideilor picturale.**

RAOUL ŞORBAN

Sculptură de GEORGES BOULOGNE

FILM

RĂZBUNAREA HAIDUCILOR

Iată-ne deci ajunşi, pentru moment, la capătul aventurilor cinematografice ale vajnicilor eroi zămisliţi de imaginaţia fertilă a lui Eugen Barbu, Mihai Opriş şi Dinu Cocea. De-a lungul a trei lung-metraje, *Haiducii, Răpirea fecioarelor* şi *Răzbunarea haiducilor*, firele acţiunii (respectînd regulile serialului) s-au înnodat şi deznodat în jurul unui grup de personaje principale bine definite; în ultimul episod, dispariţia — prin moarte — a cîtorva dintre ele, marchează în mod logic şi necesar încheierea serialului, sau cel puţin, a unui prim ciclu al acestuia.

Ideea realizatorilor de a prelua din folclorul românesc tipul haiducului şi de a-l transforma în erou cinematografic, a fost deosebit de fructuoasă şi, dezvoltată cu succes, ea a deschis în cadrul producţiei naţionale, perspectivele unui nou gen cinematografic. Inspirîndu-se din balade şi din cîntecele bătrîneşti populare, autorii au descoperit o adevărată „mină de aur", pe care însă furaţi de iureşul aventurii narate, au exploatat-o doar parţial, mai intens în primul lor film, *Haiducii*. Amza şi ceata lui de viteji au adus pe ecran dragostea de dreptate, spiritul libertăţii şi al echităţii sociale, elanurile nobile în faţa vieţii şi curajul în faţa morţii. Urmărind însă traiectoria acestor personaje, pe parcursul tripticului realizat de Dinu Cocea, observăm că dacă ele şi-au păstrat intact duhul haiducesc, şi-au schimbat treptat chipul, în sensul că s-au încadrat în larga categorie universală a „cavalerilor fără teamă şi prihană", pierzînd o parte din trăsăturile lor specific româneşti.

Răzbunarea haiducilor se înscrie perfect în aria genului de aventuri. Naraţiunea, care împleteşte abil două acţiuni paralele (obligîndu-l pe spectator să se lase prins în jocul convenţiilor) îl opune din nou pe Amza şi oamenii lui lacomului Paşă Pazvanoglu. (Unul din meritele scenariştilor este de a nu-l fi înzestrat pe acesta cu o negativitate unilaterală, ci dimpotrivă, de a-i fi conferit o structură sufletească complexă, printr-o subtilă motivare psihologică a actelor sale). Depărtîndu-se tot mai mult de codru, haiducii au de astă dată drept teren de luptă o corabie purtată de undele Dunării, unde nu par să se simtă prea în largul lor. Dar după cîteva peripeţii, punctate din loc în loc de surprize, cum ar fi descoperirea capului de mort — trouvail bine speculat —, cei răi îşi găsesc pedeapsa (finalul constituie un alt moment reuşit din punct de vedere al realizării) şi toate se sfîrşesc cu bine. Paradoxal, în acest film despre bărbaţi, domină femeile. Personajele feminine, excelente ca intenţii literare şi ca realizare actoricească, oferă o tipologie variată, ce aduce filmului o notă de originalitate. Marga Barbu, cu vervă şi „plină de draci" într-un rol care îmbină farmecul viclean al femeii de lume cu energia dîrză a haiducitei, Olga Tudorache interpretînd sobru dar cu forţă o fiinţă în ale cărei vine nu curge sînge ci venin, şi Elisebeta Jar, cu chipul ei nelinistitor ce prevesteşte de la prima sa apariţie crime şi fapte cumplite, se distanţează net de restul distribuţiei, distribuţie care în totalitatea ei, îşi face datoria în mod onorabil.

Spuneam mai sus, că primul episod *Haiducii*, vădea posibilitatea ca acest gen de realizări să nu se reducă doar la o suită de filme de capă şi spadă, ci să se înscrie într-o categorie mai vastă, mai bogată în sensuri, iniţiind poate un nou stil în ansamblul producţiei naţionale. Există premiza, ca trecîndu-se accentul de pe acţiunea aventuroasă pe atmosfera specifică folclorului nostru, pe amestecul de poezie şi mit care învăluie figura de mare noblete morală a haiducului din eposul popular, să se ajungă la o formulă cinematografică inedită. Saturat de Surcoufi şi Pardaillani, publicul i-a îndrăgit pe haiduci, s-a obişnuit cu ei şi le aşteaptă cu simpatie cît mai grabnica reapariţie.

MANUELA GHEORGHIU

MUZICĂ

Marginalii

Orchestra simfonică a Cinematografiei, altădată atît de prezentă în viaţa de concert a capitalei prin programe de un incontestabil interes şi ţinută artistică, restabileşte din nou balanţa dialogului cu publicul, după o pauză relativ lungă, suficientă după cum s-a văzut, pentru ca numărul auditorului permanent să se fi redus simţitor. Dar infidelitatea spectatorilor la ultimul concert al Cinematografiei nu rămîne decît de regretat, pentru că revenind în concert cu un program de reală atracţie: „Concertul pentru vioară şi orchestră de cameră" *de* Sedje Hemon — *Olanda (în primă audiţie mondială) şi* Simfonia a IX-a *de* Gustav Mahler, *orchestra dovedea în plus o formă tehnică care în trecut se pare nu era totdeauna atinsă. Munca de culise a avut roade importante. Interpretarea grandioasei Simfonii a IX-a de Mahler a fost aleasă drept argument cum nu se poate mai convingător pentru demonstraţia pe care colectivul acestei orchestre şi-o propusese public.* ConstantinBugeanu *a realizat într-adevăr cu orchestra sa un lucru perfect finit. Niciodată concepţia, grandoarea texturii muzicale n-a depăşit pe interpreţi. Din contră.*

Concertul pentru vioară şi orchestră de cameră al compozitoarei olandeze contemporane Sedje Hemon este o lucrare de bună ţinută muzicală. Modernismul ei moderat pendulează între aspecte neo-clasice şi dispersii poantiliste, între armonic şi eterofonie, o frumoasă eterofonie liberă. Remarcabilă ţinuta stilistică, scrupulozitatea dicteului muzicii, totul avînd o uşoară coloratură feminină, frizînd pedanteria. Generozitatea dicteului nu lipseşte însă. Impresionează prin urmare sobrietatea, am zice seriozitatea scriiturii, „formalismul" construcţiei, satisfacţia auditivă aleasă. Violonista Cornelia Bronzetti *îşi propusese aici un contact intim cu muzica foarte modernă, îşi propusese poate şi o verificare a calităţilor ei într-un gen dificil, într-un gen „de concepţie". Şi iată, din ceea ce acum cîteva luni în urmă întrezăream o înclinaţie pentru muzica modernă, violonista ne convinge azi că este o adevărată latură temperamentală. Lucrul acesta are o importanţă deosebită pentru muzica românească. Între violonişti, puţini sînt aceia care să se „aventureze" azi în prime audiţii de lucrări moderne, cînd repertoriul clasic a devenit atît de comod. Între soliştii noştri arcuşul tinerei violoniste are alte rezonanţe. După cum se ştie, totdeauna interpreţii impulsionează nebănuit mişcarea de creaţie, deseori printr-o cooperare inspirată. În cazul Corneliei Bronzetti ne-am convins că înţelege, că trăieşte această muzică, că există o corespondenţă caracterologică. Stilul rece, sunetul alb, non-vibrato, accentuări şi trăsături moderne de arcuş sînt calităţi tehnice pe care artista le-a cucerit deplin. În seara următoare concertului, violonista revenea într-un recital de muzică franceză, alături de clasici, iarăşi asupra spiritului modern. Frumoasă interpretare* Sonatei de Cesar Frank. Ravel *avea dezinvoltura, poezia necesară.* Casterede, *— compozitor mai puţin cunoscut, desprins dintr-o aripă stilistică neoclasică: Hindemith, Bartok... a avut justeţe.*

Ce impozantă ni s-a părut execuţia Simfoniei a IX-a de Mahler! Nu întotdeauna se întîmpla la Cinematografie ca orchestra să se menţină la acelaşi nivel de înaltă tehnicitate constant, cu compartimentele deplin echilibrate, într-o lucrare de o dificultate extremă ca aceasta. Dificultate de substanţă muzicală: grandoare tematică, o oră şi un sfert de muzică continuă; dificultate tehnică: orchestraţie virtuoză. Constantin Bugeanu a făcut din această orchestră un monolit, cu un grup de coarde impecabil, de mare virtuozitate, prompt, energic, cu sonorităţi pline (impresionant de pildă sunetul dens al coardelor în coralul final al simfoniei); o partidă de suflători de lemne expresivă, bogată coloristic; un grup de alămuri bine acordat (un adevărat record: într-o partitură aşa de grea la alamă, nici un fals). Reapariţia orchestrei a fost deci o surpriză neaşteptată. Căutînd explicaţia acestei reuşite performanţe, ne-am gîndit desigur la repertoriul modern pe care orchestra îl practică volens nolens în cadrul Cinematografiei. Problemele tehnicii mult diversificate ale muzicii contemporane, preocupările acestea formale ridică necondiţionat perspectivele orchestrei şi asupra repertoriului clasic. E firesc. De altfel, mergînd mai departe cu constatarea, notăm aceeaşi situaţie la toate orchestrele noastre care practică repertoriul modern: Cluj, Tg. Mureş, Radio. Pentru toţi: excelsior!

IANCU DUMITRESCU

COMITETUL DE REDACŢIE

GHEORGHE ACHIŢEI (redactor-şef adjunct); **ION DODU BĂLAN** (redactor-şef adjunct); **GICA IUTEŞ; ION LANCRĂNJAN; SÂNZIANA POP; M. N. RUSU; DINU SĂRARU** (secretar general de redacţie); **VIOLETA ZAMFIRESCU.**

Prezentarea grafică ŞTEFANA HARBUR

DACŢIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51, 12.16.10. ADMINISTRAŢIA: Şoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.33.99. Abonamente: 13 lei — 3 luni; 26 lei — 6 luni; 52 lei — un an. Tiparul Combinatul Poligrafic Casa Scînteii.

40.220